

Verslag Threes Anna onderzoekreis India 2008

11 maart 2008

Ik zit in een Amerikaans vliegtuig 10 kilometer boven Irak. De vloer beweegt onder mijn voeten. Niet door het geweld beneden mij, maar door de voetstappen van de stewardess, die zo dik is als een nijlpaard. Hier beginnen mijn zes weken onderzoek voor een nieuwe roman. Een verhaal dat al aan het groeien is, sinds Nameeta en ik elkaar drie maanden geleden spraken. Nameeta is een jonge producente uit Bombay. Zij was in 1999 mijn assistente en tolk en zou dat ook deze keer weer gaan doen, maar de onverwachte chemokuur die haar moeder in Chennai (voormalig Madras) moet ondergaan veranderde alles. Desondanks heb ik besloten toch te gaan. Ik ga mijn onderzoek voor een deel met haar assistente doen, voor een deel alleen en als het lukt ook voor een deel met haar.

Vorige week liet ze me weten dat ze naar Bombay zou komen om me te verwelkomen maar toen ik gisterenmiddag sms-te over mijn aankomsttijd bleek ze terug te zijn gegaan naar Chennai. Ze zal een assistent sturen om me van het vliegveld te halen en heeft voor een week een hotel in Bombay geboekt. Ik wil helemaal niet in Bombay zijn. Ik wil op zoek naar Engelse nazaten, vervallen gebouwen, vreemde kleermakers, doofstomme mensen en brandweermannen op het platteland.

Misschien is het goed om zo op de valreep weer geconfronteerd te worden met de vaak totaal onbegrijpelijke Indiase mentaliteit. Ik verzin een noodplan – ik sms een ouwe vriend (de acteur Makrant Deshpande), stuur mails naar de consuls van Nederland en Groot-Brittannië met het verzoek voor een afspraak deze week, stuur een mail naar mijn vriend Abbas die bij MTV in Bombay werkt en stuur een mail naar Marijke de Vos (dé India-kenner in Nederland) of zij nog goede assistenten weet.

En dus zijn mijn komende weken (tegen mijn wil in) totaal onvoorbereid. Ik weet alleen wat ik wil zien. Maar waar ik het moet vinden weet ik niet.

Als ik het vliegtuig uit kom slaat de vochtige hitte op me neer. Buiten staat Subhash te wachten. Gelukkig herken ik hem en hij mij. De geur van Bombay bij nacht is als altijd zurig, zwaar en verstikkend. We passeren de hutjes die langs de wegen zijn gebouwd. Het is al laat en er is niet veel verkeer maar dat wat er nog rijdt toetert.

Mijn kamer, in een betaalbaar hotel, is zoals alles in Bombay schoon en smoezelig tegelijk. De muren, die ooit wit waren, vertonen vlekken. De witte vloertegels zijn schoon maar gebarsten. De gevel wordt opgeknapt en de ramen van mijn kamer zijn verduisterd en dichtgeplakt. Als ik een raam probeer te openen valt er zo veel puin de kamer in dat ik het maar laat. Ik haat air-conditioning dus zet de ventilator op volle kracht. Het is een grappige kamer in een uithoek van het hotel. Alle wanden lopen scheef, waardoor de douche een vreemd soort bouwwerk is.

Ik heb honger, maar de lokale tijd is half drie 's nachts. Als ik de straat op ga in de stad waarvan men zegt dat ze vierentwintig uur per dag leeft, zijn alle restaurants dicht. Alleen de vuilnismannen zijn druk bezig met verzamelen. Ik eet de paar pinda's die ik nog in mijn tas heb en probeer te slapen.

12 maart

Ik heb een afspraak om 13.00 uur, die om 12.00 uur wordt afgezegd. Ik besluit praktische zaken te gaan regelen – ik heb een Indiaas mobiel nummer nodig, cash, en een horloge, want die van mij heeft het begeven.

De regels zijn ook hier veranderd. Een paar jaar geleden kocht ik zonder problemen een simkaart, nu moet ik een kopie van mijn paspoort, mijn visum en een pasfoto inleveren. Ik zit een uur op een stoeltje in de zaak terwijl keer op keer de printer het beeft waarmee de eigenaar de pasfoto probeert af te drukken.

Met een eigen mobiel nummer voel ik me veel gemakkelijker. Ik maak een afspraak voor het avondeten met Ajay (man van Nameeta), pin het maximum bedrag voor een dag (163 euro) en begin te lopen. Ik ben nu zeven keer voor langere tijd in deze stad geweest, maar ik zie opnieuw allemaal verschillen met de laatste keer (in 2005). De vrouwen lopen veel minder bedekt gekleed, vooral de jongere. De straten lijken schoner. De geur van pis lijkt minder. Maar dat kan ook liggen aan de wijk waar ik me bevind, want hier in Bandra woont de rijkere middenklasse.

Tijdens het lopen besluit ik dat ik echt zo snel mogelijk weg moet uit Bombay. Hier vind ik niet wat ik zoek. Ik moet de komende dagen proberen mensen te vinden die me verder kunnen helpen, en dat zal niet gemakkelijk zijn.

Iets wat me elke keer weer verbaast is dat er hier pas iets gebeurt als je er bent. Tijdens het eten met Ajay belt hij direct een collega die Engelsman is en lid van de Engelse club. De man belt direct de voorzitter van de club. Jammer genoeg blijkt de voorzitter een paar dagen geleden te zijn overleden.

13 maart

Vroeg op, in Nederland is het nu 03.00 uur. Ik heb een ontbijt afspraak met Ambika, een van de assistenten van Nameeta en net als iedereen in Bombay vreselijk druk met allerlei projecten.

Ik heb een grote zak met paaseitjes voor haar meegenomen en hoop dat ze bij deze hitte – het is 36 graden – niet te veel van vorm zijn veranderd. Ambika's familie komt uit Coorg, een *hill-station* in het zuiden, waar veel Engelse koffieplantages waren. Haar vader heeft gediend in het leger in Coonoor, ook in het zuiden, waar de Engelsen veel theeplantages hadden. Volgens Ambika is Coonoor het meest koloniaal geweest. Ze gaat over een maand naar Bangalore (ook in het Zuiden) omdat haar zus zich gaat verloveren. Het schijnt dat in Bangalore veel Engelse nazaten wonen. Verder is niet ver van Bangalore een stadje dat Whitefield heet. Hier woonden destijds 'de witten'. Ook daar schijnen nog veel nazaten te leven. Ik vraag haar of ze mij, als ik op eigen gelegenheid naar Bangalore kom, wil helpen. In India krijg je nu eenmaal het beste contacten via introducties. Ervaring heeft me geleerd dat contacten via families, ooms en tantes, neven en nichten de beste ingangen zijn. Ambika wordt steeds enthousiaster. Het idee dat haar hele familie erbij betrokken wordt maakt het aantrekkelijker. We spreken in principe af dat ik naar Bangalore kom en dat zij contact gaat opnemen met haar familie.

Even later komt Nameeta's vaste assistent, Subhash, me ophalen van het hotel, zodat ik een dvd met mijn film *The Bird Can't Fly* kan ophalen in haar kantoor. Ik wil een kopie geven aan de consul-generaal van het Nederlands consulaat in de hoop dat de film weer in een ander circuit terechtkomt. Ook vraag ik Subhash om een treinkaartje voor me te boeken naar Madras. Kaartjes bemachtigen is een tijdrovend werk en een kunst op zich.

Met de locale trein reis ik naar downtown Bombay. Ik heb zo vaak in deze trein gezeten... Ik kijk naar de veranderingen van de stad en bij elk beeld besef ik weer dat ik weg moet uit Bombay. En snel. De sloppen langs het spoor, de pissende mannen, de kinderen die spelen

tussen het vuil, de gekleurde was op de hekken, het stof op alles, de afbrokkelende moderne gebouwen, alles waar ik me elke keer aan laafde – het is niet wat ik zoek dit keer.

Ik heb nog anderhalf uur voor ik bij het consulaat moet zijn. Ik loop wat rond en kom bij een immens groot veld midden in de stad, er word cricket gespeeld. Op een bankjes lossen een stel agenten samen een kruiswoordpuzzel op. Subhash belt me. Hij heeft een reservering voor mijn treinreis gemaakt, maar niet in de 2de klas vrouwen-coupé zoals ik heb gevraagd had maar in de 1ste klas, waar airconditioning is. Het kost me meer dan een kwartier hem uit te leggen dat de sfeer daar meer afstandelijk is en ik de 27 uur lange treinreis bij 36 graden juist maak om verhalen te horen en dat dat beter gaat in de ongemakkelijkere vrouwencoupé zonder airconditioning, dan met vijf snurkende mannen in een koele ruimte. Er is trouwens nog een reden waarom ik 2de klas wil reizen. De ramen in de AC coupés zijn verduisterd, de 2de klas heeft geen ramen zodat ik naar buiten kan kijken en het landschap kan zien veranderen.

De consul-generaal gaat voor me op zoek naar namen en adressen, maar door mijn beslissing zo snel mogelijk weg te willen is de tijd eigenlijk te kort om nog allerlei mensen te ontmoeten. Ik heb nog anderhalve dag in Bombay. Ik neem het risico een paar briljante ingangen mis te lopen want ik ben absoluut niet van plan mijn treinreis te verzetten.

Op de weg terug naar het hotel beginnen mijn eerdere mails en sms'en vruchten af te werpen. Telkens gaat mijn mobiel. Vanavond twee afspraken, morgen ook. Na de trein stap ik in de riksja die me naar het hotel moet brengen. We scheuren door het overvolle verkeer, missen op een haar na een voetganger en rijden met een heilige boog om een koe die midden op straat staat. We ontwijken kuilen en uitsteeksels, we wringen ons door de duizenden toeterende auto's en riksja's. Opeens rijdt de chauffeur naar de kant van de weg en stopt. Ik zeg: het hotel is die kant op! *Bad luck*, zegt de chauffeur en wijst naar zijn gebroken remkabel.

In het hotel werkt het internet niet meer, de lift blijft hangen, er is geen druk op het water, mieren lopen over mijn kussen en mijn kamer ruikt zwaar naar insectenverdelger. Ik ben in India.

Precies om half negen is Kapil in het café naast mijn hotel. Hij is een 33-jarige *creative-producer* die twee speelfilms heeft gemaakt. Een daarvan in Simla (een stad een uurtje noordwest vliegen van New Delhi). Deze stad is me ook al in Nederland aangeraden als dé stad waar in *the old days* de Britten graag kwamen. Na een uurtje praten over zijn werk, mijn zoektocht, zijn dromen en mijn plannen komen de namen op tafel. Als Makrant, de bevriende acteur, zich bij ons voegt moet het gesprek opnieuw in gang worden gezet. Makrant is een excentriek man, naast acteur ook toneel- en filmschrijver/regisseur. Als altijd kent iedereen hem in het café. Er moeten klopjes worden gegeven en praatjes gemaakt. Ondertussen is Kapil aan het bellen. Als hij na een kwartier ophangt blijkt hij zijn contactman in Simla te hebben gebeld en heeft hij al drie adressen van nazaten van Engelse families. Met de belofte voor meer. Ik herinner me nog dat ik in 1999 in Calcutta aan een project werkte en dat mijn assistent geen goed netwerk had. Zonder een groot netwerk kun je niets. Alles hangt daarvan af. Ook als je huis gerepareerd moet worden, je een parkeerplaats nodig hebt of promotie wilt maken.

14 maart

Ik verslaap me vreselijk. Blijkbaar nog niet over de jetlag heen. Ik ga naar Nameeta's kantoor om mijn e-mail te checken en website bij te houden, want het internet in het hotel is nog steeds

kapot. Subhash heeft mijn treinkaartje (à 7,5 euro!). Maar ik blijf nog op de wachtlijst te staan met 24 mensen voor me. Subhash zegt dat ik me geen zorgen moet maken, en dat ik me een ketting met slot moet aanschaffen om mijn koffer in de trein vast te maken. Ook blijken er in de slaapcoupé geen lakens te zijn. Ik, met mijn afkeer van de vette hoofdstunen in treinen, griezelen. Hij adviseert me een deken te kopen en eten en drinken voor de 27 uur durende treinreis. Even krijg ik de neiging mijn ticket alsnog in te ruilen voor een in de eerste klas. Daar is alles beveiligd, daar krijg je een bed met schone gestreken lakens en dekens, daar kun je thee, koffie en maaltijden bestellen bij de wagonbeheerder. Ik spreek met Subhash af dat als morgen blijkt dat de trein echt heel erg smerig is, ik eventueel toch een 1ste klas kaartje wil.

Mijn telefoon gaat: Shadab, hij was in 1999 mijn moslim-assistent die me meenam in de ontoegankelijke delen van zijn gemeenschap. Hij woont nu in Qatar en we spreken af voor vanavond.

Hoewel het nu lijkt of er schot in de zaak zit, ben ik me er heel erg bewust van dat alles zo weer kan veranderen. Toezeggingen blijken verkeerd geïnterpreteerd, afspraken blijken onmogelijk en mensen die eerst tijd hebben zijn plotseling bezet.

Op de markt koop ik een ketting, een slot, fruit en noten. Het afdingen dat je hier op alles moet doen, lukt me nog niet goed.

De consul-generaal heeft een heleboel namen van mensen die ik kan ontmoeten, maar geen van hen kan vandaag dus moet ik de upperclass van British Bombay laten schieten.

Door de hoge vochtigheidsgraad krijg ik almaar kleine schokjes als ik op de laptop werk.

De avond breng ik door met mijn twee moslim-vrienden, Abbas en Shadab. Abbas kwam ik negen jaar geleden tegen toen hij na een ontmoeting die ik met zijn baas (chief MTV) had, met me mee werd gestuurd om een stel video's te kopen. We rijden allebei motor, dat schept een band die grenzen overschrijdt. Hij heeft me destijds op zijn vrije zondag op de motor Bombay laten zien. Sindsdien ontmoeten we elkaar altijd. Shadab was destijds een ambitieuze jongen die de tv-wereld in wilde. Dat is gelukt. Hij maakt een sportprogramma voor Al-Jazeera, woont in Qatar en is bevriend met een van de voetballende broertjes De Boer.

Ze komen alle twee meer dan een uur te laat – iets wat heel gewoon is. Shadab brengt zijn schoonzusje mee (20 jaar). Hij is een heel serieuze moslim, hij bidt vijf keer per dag en drinkt niet. Het schoonzusje heeft, hoe gek het ook klinkt, een chaperonne-functie. Shadab woont in een giga villa, met een giga auto, en is nog steeds zo bazig als ik hem herinner. Abbas, bidt niet, drinkt bier en is nog steeds ontroerend ontschuldig. Hij heeft deze week na 13 jaar MTV zijn baan opgezegd en gaat bij My Space werken.

Als ik vertel dat ik met de trein ga, komen de verhalen. Ik moet absoluut geen eten of drinken aannemen, want daarmee kunnen ze me verdoven en daarna beroven. De vrouwen-coupé: daar vechten ze de hele tijd. De hitte zal vreselijk zijn. Niemand zal Engels spreken. Alles zal vies en kapot zijn. Maar om een of andere reden wil ik deze ervaring aangaan. Ik weet dat er dingen zullen gebeuren die ik zoek, al weet ik nog niet wat. Wel zal ik mijn verslag niet op de computer bijhouden maar op papier. Ik denk dat ik mijn laptop buiten beeld moet houden.

15 maart

Na nog een ochtendafpraak met Ambika (die mijn contactpersoon gaat worden voor het zuiden) ga ik met de riksja naar het station. Ik zeul me een breuk aan mijn reistas én een tas

vol eten, want 27 uur is lang. Op het station koop ik nog 4 liter water en voldoende wc-papier, en ik gruwel bij het vooruitzicht van de Indiase trein-wc's.

Als de trein eindelijk arriveert, schrik ik. Zonder het te beseffen heb ik in mijn hoofd toch een soort 2e klas NS-trein voorgesteld. Maar het lijkt er in de verste verte niet op. Een vervelozige wagon waarin met ijzeren platen half afgeschermdde inhammen zijn aangebracht. In elke inham zijn tegenover elkaar twee rechten harde banken geplaatst, bekleed met versleten skai, die dienst doen als bed één – als je de ruglening opklapt ontstaat het tweede bed en aan het plafond hangt bed drie. Langs de open hokken loopt een smalle gang en tegen het andere raam zijn nog twee stoelen, tegenover elkaar die samen kunnen worden getrokken tot een kort bed, met daarboven nóg kort een bed. Ik kan er, met mijn 1.75 cm, niet languit liggen. Alles is afgebladderd grijs en olijfgroen. In ons hok hangen drie ventilatoren waarvan er een het niet doet. De ramen hebben tralies en geen glas. Mijn plek blijkt aan zo'n raam te zijn, wat fijn is omdat ik daar frisse lucht uitzicht heb. Als mijn medereizigers binnenkomen kom ik erachter dat ik in een gemengde wagon zit. Hoewel ik dit vreselijk vind, leg ik me er snel bij neer want als we ons aan het installeren zijn, worden we belaagd door een voorbijtrekkende stoet bedelaars, handelaars en ander schorremorrie. Bij een van de bedelaars hangt zijn rechterhand alleen nog aan zijn lijf met zijn vel en bungelt als een los ding. Hard flapperend met de hand haalt hij geld op. Tussen mijn benen kruipt een man die eigenlijk alleen maar een hoofd is. Hij moet door een medebedelaar in de trein zijn gezet, en er aan het eind weer uitgehaald worden. Dan volgen de travestieten, agressief en luid, die, als je geen geld geeft, ongeluk voorspellen. Ik maak mijn koffer onder de bank vast met de ketting.

We rijden Bombay uit. Ik wil niets opschrijven over de schrijnende beelden die ik zie, de sloppen, de rotzooi en de ellende. Niets over de stad waar elke centimeter benut wordt.

Door de trein lopen constant mannen die eten verkopen. Er schijnt een kookwagon te zijn waar onafgebroken verse maaltijden worden bereid. Voor niets kilo's fruit en noten gekocht.

Dat het de express-trein is merk ik niet. Het lijkt of we bij elk station stoppen en elke keer stroomt er een nieuwe golf bedelaars en verkopers binnen. Blinde, zingende, strompelende, roepende, steunende bedelaars. Over de vloer schuifelt een klein kind, met een lap veegt hij tussen onze voeten de vloer schoon en hoopt zo wat te verdienen.

Na twee uur stapt de eerste vrouw binnen. Met haar man en twee baby's nemen ze de twee stoelen aan de andere kant van het gangpad in. In 'ons hok' zijn nu twee bankmedewerkers en ik. Nog drie stoelen te vullen. In Puna komen er een dik echtpaar en een oudere man bij. Alles moet opnieuw worden geïnstalleerd en het duurt even voor we allemaal weer zitten.

Het is heet. De lucht buiten is verzadigd van het stof. De regentijd is pas over een paar maanden. De zomer staat op het punt van beginnen. Alles is droog en dor, en overal zijn mensen. Zo heel anders dan in Afrika, waar je uren kunt rijden zonder ooit iemand te zien, zie ik buiten altijd mensen, hutten, bewerkt land of een voetpad.

Weer stoppen we en een pakket te breed voor het gangpad wordt naar binnen geduwd. Nu we stilstaan dringt de geur van urine door tot onze zitplaatsen – en we zijn pas drie uur onderweg! Ik vraag de man die officieel het bovenbed heeft of ik met hem mag ruilen. Omdat ik aan het raam zit moet ik eigenlijk op het beneden-bed slapen maar daar voel ik me veel te kwetsbaar. Het mag.

Het wordt donker, de bedden worden klaargemaakt en de tl-verlichting gaat aan. De wagon ziet er in het felle licht nog smeriger uit dan overdag. Iedereen praat en schreeuwt. Drie 'hokken' verderop beginnen ze muziek te maken, een felle trommel, tamboerijnen, bellen en zang. Na een uur zingen ze nog steeds. Ik sluit mijn ogen en probeer weg te dommelen maar dat lukt niet echt bij de luide muziek, die steeds heftiger en heftiger wordt. Niemand zegt er

wat van. Niemand klaagt. Om elf uur gaan eindelijk ook de muzikanten slapen. Een voor een gaan ook de tl's uit. Ik val in slaap. Word soms even wakker en slaap weer.

Opeens, het is nog donker buiten, zet de muziek vanuit het niets weer in volle heftigheid in. Ik kijk op mijn horloge. Vijf uur! Ik wil slapen, maar de trommels en bellen knetteren door de wagon. Als we na een half uur bij een station stoppen, staat daar een andere band ze op te wachten. De muziek bereikt nu een heftigheid die alles overstemt. Als de trein verder rijdt blijken de muzikanten uitgestapt. Ik val weer in slaap.

16 maart

We rijden langs eindeloze rijstvelden en droge rivierbeddingen. Langs gehuchten en dorpjes. Velden met herders en schapen. Steenbakkerijen en palmbomen. En overal verschijnen de in felle kleuren beschilderde tempeltjes.

Als we stoppen zijn de verkopers en bedelaars duidelijk veel minder opdringerig dan voorheen. Alles wordt gemoedelijker. Langzamer. Warmer. In de trein vallen de mensen weer in slaap. De pislucht dringt nu ook door als we rijden.

Als ik na 27 uur het centraal station van Chennai (Madras) binnenrijd, houden buiten de mensen zakdoeken tegen hun neus gedrukt. Zou de trein zo erg stinken?

Nameeta heeft een flat voor me geregeld in het appartementencomplex waar haar familie woont. Ik ben blij dat ik tussen schone lakens in slaap kan vallen.

17 maart

Rond een uur of tien bel ik aan bij de burens (de oma en de tante van Nameeta) en vraag waar een internetcafé is. De tante wil me wel even brengen met de auto, maar ik zeg dat ik liever loop, want dan leer ik de stad kennen. Ze staat erop me te begeleiden. Tante, opgegroeid in deze buurt, ratelt aan een stuk door. De buurman, zegt ze, is een halfbroer van een vriendin, zijn vader is, toen buurman nog een baby was en zijn moeder in het kraambed stierf, direct met de verpleegster getrouwd. Het jochie had een handicap en buurman loopt nog steeds slecht. Het is een groot, oud huis, bij de ingang van de oprijlaan staat een wachters-hokje. Hierop staat 'TAILOR' en 'REAL ESTATE'. Ik ben op zoek naar kleermakers maar tante trekt me mee. Hij is een uitbouter, vertrouwt ze me fluisterend toe, haar vriendin, de halfzus, heeft nooit een cent van het kapitaal van pa gekregen. Een paar huizen verder staat het oude zomerpaleis van een maharadja, dat lang geleden eigendom werd van tante's moeder's oudtante... Die oudtante heeft er echter nooit gewoond, want ze trouwde met een prins die in Orissa woonde. Het paleis is nu een luxe koffietent, geïnitieerd en beheerd door een Indo-Germaanse vrouw (Duitse moeder/Indiase vader). Tante vertelt dat ik op zoek ben naar Engelse nazaten. De vrouw stelt me direct voor aan twee koffiedrinkende dames, die allerlei connecties met Engeland hebben, maar ze wonen hier pas een paar jaar en hun informatie is onbruikbaar. Als we terug naar huis lopen tettert tante verder over de Indo-Germaanse eigenaresse, over hoe haar opa het paleis kocht van de oudtante, hoe het in verval raakte, zijn niet het opknapte en er een oase van rust maakte in de hectische stad. En, gaat tante door, nu wil haar neef het paleis hebben en vechten ze het bij de rechter uit. Tante praat nonstop door. Ik weet nu dat de halve straat van oudtante was, dat hun oude huis tegenwoordig bewoond wordt door de president van de staat, dat 25 jaar geleden haar man haar na drie maanden huwelijkverliet...

Nameeta en ik willen samen lunchen om mijn onderzoek te bespreken en een plan te maken om uit te zoeken hoeveel ze voor me kan gaan werken, maar tante is een soort parasiet die zich aan me heeft vastgezogen en dringt zich schaamteloos op mee te gaan lunchen. Ik besluit haar als studie-object te beschouwen anders word ik gek. Non-stop roept en zegt ze mijn naam. De ene keer op een gebiedende toon, de andere keer op een vragende. Af en toe schud ik haar van me af en dan weer laat ik haar toe. Onze voordeuren zijn tegenover elkaar. Vandaag heeft ze al vijf keer aangebeld. Ik moet zorgen dat ze niet mijn mobiele nummer krijgt...

Na de lunch gaan we naar de 'Little Flower Convent for the Deaf'. Ik wil doofstomme mensen bestuderen, omdat ik een van de karakters, in mijn nieuwe verhaal, *stom* wil laten zijn. Als we het kantoortje willen binnen gaan, is er een ruzie gaande. Een dove studente tegen de sprekende directrice (denk ik). Van de een horen we alleen haar stem, van de ander zien we de gebaren. De dove druipt af. Wij naar binnen. Ik steek mijn verhaal af tegen het hoofd, Sister Vasanthi heet ze. Ik vraag of ik morgenochtend op de school mag komen kijken. Als altijd in India kom ik zonder geloofsbrieven, het invullen van formulieren of andere formaliteiten overal binnen. Omdat we alle tijd hebben vraag ik of we wat mogen rondlopen op het terrein, Nameeta, tante en ik. Dit klooster midden in de stad is een oase van rust. Hoge bomen, lage gebouwen. Alleen tante tettert non-stop, dit ook in schril contrast met de doven om ons heen.

Het is heet vandaag, 40 graden. We lopen langs een grote lage zaal, die aan twee zijde open is, zodat de wind erdoorheen kan. Het is een borduuratelier, waar aan tafels vrouwen werken. Jonge en middelbare vrouwen. Allen zijn aan het borduren. Van heel simpele patronen tot de meest ingenieuze schilderachtige taferelen. Aan een van de tafels zitten ze lekker te 'kletsen' met handen en grimassen. Ik ga erbij zitten en probeer deel te nemen aan het 'gesprek'. Dat gaat wonderwel gemakkelijk. Ik besluit morgen langer hierheen te gaan om te proberen of ik ze kan interviewen.

Chennai is mijn basis omdat Nameeta's moeder een zeer agressieve vorm van tongkanker heeft. Haar tong is er in oktober uitgehaald maar de kanker is teruggekomen en nu ondergaat ze in een privé-ziekenhuis een chemokuur. Pas als ik over de dovenschool zit te vertellen besef ik wat een vreemde situatie dit is. Zij is op haar 62ste stom geworden. Nooit zal ze meer kunnen praten. Vervormde klanken, een blocnote en haar handen vormen haar nieuwe gereedschap. Maar net als in het borduuratelier is het niet echt moeilijk om haar te begrijpen.

Ik ben een week in India en kom steeds dichterbij wat ik wil zien. Je moet, om hier een onderzoek te kunnen doen veel tijd, geduld en connecties hebben anders lukt het nooit. Nameeta 'woont' tijdelijk in het ziekenhuis en heeft een tafel omgedoopt tot kantoortje. We bellen mijn contactpersonen en proberen een planning te maken voor de komende weken. Ik heb er nog vijf. Wat ik wel vermoedde en nu ook blijkt is dat Nameeta haar hele familie inschakelt om mij bij de juiste personen te krijgen. In Coonoor, een stadje tussen de oude Engelse theeplantages, is een tante bezig Engelse nazaten te zoeken.

18 maart

De directrice van de dovenschool bidt hardop en staande voor een groep dove meisjes met gesloten ogen terwijl achter hen een rokende autobus wacht. De meisjes gaan op een schoolreisje (denk ik). Ik vraag me af hoe ze straks weten dat het gebed klaar is. Maar dan zie ik stiekem glurende ogen die de hoofdjuf scherp in de gaten houden.

Ik kom in een klas met kinderen van rond de 12 jaar die Engels 'spreken'. Op de school zijn ook klassen waar Hindi of Bengaals wordt 'gesproken'. De kinderen hebben

uitspraakles. De juf vertelt met plaatjes een verhaaltje en zij moeten het daarna op allerlei manieren navertellen. De directrice heeft me verteld dat hier op school geen gebarentaal wordt geleerd, omdat ze het beter vinden dat dove kinderen leren communiceren met de horende wereld. Toch kan ik de meest simpele zinnen en woorden niet verstaan. Ik hoor alleen maar schelle harde klanken uit de monden komen. Ik vraag me af hoe het voor andere mensen moet zijn. Ik ga ook nog naar een klas met oudere kinderen (\pm 17 jaar) en kleinere (\pm 6 jaar), maar elke keer ervaar ik hetzelfde. Ik kan geen enkel woord verstaan. Als ik mijn ogen sluit klinkt het alsof ik in een stal vol kippen, varkens en geitjes ben. Ik hoor ongecontroleerde klanken zonder ritme, intenties of klankverschillen. Hun gezichten zijn daarentegen heel erg expressief. Alles beweegt. Hoe zouden Japanse doven 'praten'?

Als ik met een van de juffen in de koffiepauze naar de kantine loop kom ik de parasiet tegen bij het borduuratelier, waar ze zakdoeken heeft gebracht om te laten borduren. Ik ga steeds beter begrijpen dat haar huwelijk na 3 maanden is gestrand. Ik groet vriendelijk en loop door. Ze druipt af. Als ik later naar het atelier ga probeer ik te doen wat ik mezelf heb voorgenomen: via gebaren en tekens de vrouwen die daar werken te interviewen. Ik begin met de twee die gisteren het meest communicatief waren. Al snel blijkt hoe moeilijk het is een gerichte vraag te stellen, zoals 'waar ben je geboren?' of 'waar heb je je vak geleerd?' Hoe harder ik probeer, des te minder begrijp ik. Zij kunnen niet lezen of schrijven en hebben nooit een kaart gezien. Ik denk eindelijk iets van hun gebarentaal te begrijpen en reageer. Op hun gezichten verschijnen verschrikte en verafschuwde blikken. Als ik later aan een van de nonnen om een vertaling vraag, blijkt ik geantwoord te hebben dat ik niet in God geloof. Ook vertelt de non me dat de vrouwen boven in een zaal slapen. Het borduuratelier blijkt een plek waar verstoten doofstomme vrouwen uit de hele deelstaat een vak kunnen leren en een menswaardig bestaan kunnen hebben.

Nameeta heeft een bezoek geregeld aan het borduuratelier van een beroemde Franse ontwerper, die voor de Europese royalty's en de ultra-rich stoffen borduren. Een schriller contrast met de ochtend is niet denkbaar. In een groot oud koloniaal huis naast het Frans consulaat is het atelier. We worden rondgeleid door het hele gebouw. Door kamers waar tientallen mannen stoffen borduren die weinig ogen zullen zien. Ze zitten op de grond en de stof is strak gespannen in een groot frame. Alle borduursels zijn zeer ingenieus en ingewikkeld. Sommigen verwerken edelstenen en draden van echt goud. In een van de kamers zitten twintig mannen aan een gordijn te borduren dat zal komen te hangen in een slaapkamer van een Parijs appartement. Vijfduizend man-uren borduurwerk per gordijn voor een slaapkamer waarvan ik vermoed dat de eigenaar er hoogstens een paar keer per jaar komt. In andere kamers zie ik borduursels die heel modern aandoen, andere zijn weer heel klassiek. We bekijken de testborduursels voor het nieuwe hemelbed van koningin Beatrix, de gordijnen van een sjeik uit Doebai, de toneelvoorhang van de opera in Milaan en de schoenen van Camila. Dat ik het mag zien heb ik wederom te danken aan het grote netwerk van Nameeta.

Op de markt werkt al jaren een doofstomme verkoper van roestvrij stalen keukenspullen. Ik hang een hele tijd rond zijn kraam en terwijl ik met hem onderhandel over de prijs van een stel bekertjes kijk ik toe hoe hij communiceert met de andere vrouwen. Hij gebruikt geen geluid, alleen zijn ogen en zijn handen. Daarmee kan hij alles zeggen. Hij heeft een bord met cijfers en zo onderhandelt hij met zijn klanten – want iedere Indiër wil afdingen. Hij doet het tegenovergestelde van de kinderen op de school, die communiceren via hun harde kreten. Hij is stil en verleidelijk. Hij ontroert. Hij maakt dat ik meer koop dan ik wil.

Omdat ik volgende week met Kapil naar het noorden ga moet ik vliegtickets kopen en jaag 1/5de van mijn budget er in een half uur doorheen. Kapil vliegt zaterdag uit Bombay naar

Chennai. Samen vliegen we dan zondagochtend naar New Dehli, om een paar uur later door te vliegen naar Kulla, een klein stadje aan de voet van de Himalaya. Daar zal ik in drie verschillende steden (Manali, Kulla en Simla) nazaten en achtergebleven Engelsen ontmoeten. Kapil komt mee omdat hij me gaat introduceren bij allerlei mensen. Hij heeft er namelijk een aardig netwerk opgebouwd dat ik mag gebruiken. Er schijnt in Manali (een uur met de auto van Kulla) een Engelsman te wonen die 75 jaar is en een hotel runt. Zijn vader en opa dienden in het Britse leger. Ook wonen er nog wat oude Britse dametjes in de nabije steden.

19 maart

In de straat waar ik woon, werkt onder een trap een kleermaker. Hij schijnt goed en goedkoop te zijn. De ruimte waarin hij werkt is extreem klein en aan een zijde open naar de straat. Ik kijk een tijdje naar hem, maar met tante aan mijn zijde wordt de sfeer al snel ongemakkelijk. Nameeta heeft een afspraak voor me gemaakt met een andere kleermaker. 'Een waar ons soort mensen naar toegaat,' vertrouwd tante, die me vandaag begeleidt, me toe.

We verdwalen in een wirwar van kleine straatjes. Tante fluistert: 'De chauffeur is niet de slimste.' Om de honderd meter laat ze hem stoppen, dan gaat het raampje open en vraagt ze zonder enige introductie: 'Waar is Puliani Mainroad?' Als we eindelijk de straat vinden, zegt ze me naar een huis met nummer drie uit te kijken. Ik zeg haar: 'Dat is aan deze kant.' Als we even later het huis naast nummer vijf passeren, er staat niets op de deur, wijs ik naar het huis. 'Dat is nummer drie!' 'Hoe weet je dat?' Ik leg haar uit hoe het zit met de even en oneven nummers aan de twee zijden van de straat. Het atelier bezoeken blijkt vandaag onmogelijk. Ik maak een afspraak om morgenochtend om tien uur terug te komen.

De rest van de dag gaat op aan praktische zaken. M'n website bijwerken. Mijn laptop heeft bij deze tropische hitte problemen met het toetsenbord en de vluchten voor volgende week schijnen overboekt.

20 maart

Klokslag tien uur ben ik op mijn afspraak. Ik word naar het kantoor geleid. Men begrijpt niet dat ik echt naar de kleermakers wil kijken. Pas als ik opsta en het atelier binnen loop laten ze me gaan.

In een kamer, drie bij vijf meter, is weinig ruimte over. Ik vind een plekje naast de strijktafel. Voor me zitten drie mannen achter naaimachines. Rechts staat de meester-snijder achter een tafel beladen met stoffen. Op de grond naast de deur zit een jonge vrouw met garen en naald. Uren kijk ik naar ze. Elke handeling, elke beweging schrijf ik op. Ik zie hoe hun vingers, hun voeten, hun monden bewegen als ze werken, hoe ze allemaal andere manieren hebben om de spoelen op te winden, hoe een stukje stof zoek raakt en weer wordt gevonden en hoe de meester-snijder zonder patroon, met slechts enkele schetsjes, alles knipt. De patronen zijn niet ingewikkeld, het gaat om de gewone Indiase kleding – de broeken en de overjurken. Het is vreselijk inspirerend en terwijl ik ze zie werken, groeit het karakter waar ik naar op zoek ben in mijn hoofd. Het mooiste is dat al de uren dat ik er ben niemand praat. Heel soms wordt er even een vraag gesteld, bijvoorbeeld toen het stuk stof kwijt was, maar voor de rest is er alleen het geluid van de schaar en de naaimachines. De vrouw op de grond krijgt elke keer de zo juist klaar gekomen kledingstukken toegegooid om ze af te werken. Als ik vertrek zal ze ze vast gaan strijken, want dat is nu ik daar zit onmogelijk.

Iemand die nog nooit in India is geweest beseft niet hoe bureaucratisch het is en hoe ingewikkeld het is iets te regelen, buiten dat je de taal niet kunt verstaan. Als toerist kom je in een hotel en daar regelen ze alles voor je. Maar ik, die in een gewone flat woon, zie en hoor wat er moet worden gedaan om iets voor elkaar te krijgen. Gelukkig heb ik Nameeta die me helpt en alles regelt. De tickets kopen voor de reis naar het noorden is een klus die dagen in beslag neemt. Een laptop met een probleem is hetzelfde verhaal. Dus zoek je constant naar alternatieven en probeer je geduldig te blijven.

Als oplossing voor mijn laptop-probleem koop ik een nieuw toetsenbord, en de ticket krijgen betekent een hele middag in een kantoor zitten tot je hem hebt. Ik kan natuurlijk iemand sturen, een bediende – de *driver* – of een andere ondergeschikte – maar ik ben hier en wil de samenleving leren kennen, dus zit ik uren in een benauwd kantoortje en maak grapjes met Nameeta, die alles vertaalt. Uiteindelijk ga ik naar huis met op één na alle tickets. Want naar het noorden lukt, maar de aansluiting terug niet... Ik doe als de Indiërs – ‘dat lossen we later wel op.’

21 maart

Wachten is een onderdeel van in India zijn. Wachten op alles. Vanochtend eindeloos bezig geweest om mijn e-mail binnen te halen. Uiteindelijk tijdens een wolkbreuk (buiten het regenseizoen) in het oude zomerpaleis van de maharadja lukte het. In het zomerpaleis werkte eergisteren het internet niet en in de vieze internetshop waar het gisteren was dat vandaag niet het geval.

Ik heb Chandra, de vrouw die dagelijks mijn flat schoonmaakt, mijn was doet en mijn schone kleren naar de strijker brengt, proberen uit te leggen dat mijn bloes niet te heet mag worden gestreken. Ik ben benieuwd of ik hem goed terug krijg. Ik communiceer met haar via tekeningetjes en gebaren. Ik teken een strijkijzer, of mime ‘heet vuur!’ Terwijl ik dit schrijf, beweegt ze om me heen. Bijna geluidloos veegt en dweilt ze. Om haar tenen en hals en in haar oren en neus draagt ze goud. Ooit hoorde ik dat vrouwen dat krijgen bij hun huwelijk. Het is haar oudedagsvoorziening. Haar voeten zitten vol eelt en kloven. Ze is klein en heel mager. Ik geef haar elke dag, naast haar salaris, wat fruit of ander eten. Eten is een bijzonder belangrijk voor Indiërs. Het merendeel van de gesprekken gaat erover – Wat heb je gegeten? Wat ga je eten? Hoe maak je het? Wat wel en wat niet? Ik hoor Chandra op de badkamervloer mijn kleren wassen. Ze zeept ze in met een borstel, slaat dan het vuil uit de kleren op de natte vloer en spoelt ze uit in een emmer.

Ik lunch bij Nameeta en haar vader. Oma heeft gekookt en elk recept, elk ingrediënt wordt tot in detail besproken. Zelfs als Nameeta en ik van onderwerp veranderen brengt oma het gesprek weer terug op ETEN. Uitgebreid wil ze bespreken wat ze morgen kunnen, zullen, moeten eten. Tussen de ideeën door wordt er gebeld met de man voor het schapenvlees en de visboer. Oma is wat betreft eten nogal extreem. Ze eet uitsluitend wat ze zelf kookt. Dat is opzich niet extreem maar wel als je bedenkt dat er in haar huis drie keukens zijn: een voor tante en twee voor haar. Niemand mag haar keukens in, en al de gerechten of ingrediënten die over de drempel gaan mogen niet meer terug. Die gaan naar de rest van de familie of het personeel. Verder moet alles heel vers zijn, groenten mogen niet naast vlees of vis hebben gelegen, en vlees en vis niet naast elkaar. In de kleine keuken maakt ze alles waar uien en knoflook in zitten én kookt ze rijst. Want rijst mag ook haar gewone keuken niet in. Zo zijn er nog honderd regels die met seizoenen, momenten en rituelen te maken hebben. Maar het vreemdst zijn haar drinkgewoonten. In India drinkt men gefilterd water, dat meestal daarna ook nog gekookt wordt. Of men koopt, net als ik, water in flessen. Maar oma weigert, sinds ze op haar 22ste, met 5 jonge kinderen weduwe werd, gefilterd water te drinken. Ze drinkt uit de kraan. Of het nu hier thuis is, op een station, of waar dan ook in India.

Ik ben op zoek gegaan naar een jas, of iets warmers, want morgen vlieg ik naar Kulla in Himachal Pradesh, op 2500 m. Ik verwacht dat het koud zal zijn. Ik heb geen warme kleren bij me, niet eens een paar sokken! Ook vind ik het vervelend dat ik geen nette kleren voor een koud klimaat bij me heb. Ik heb tijdens mijn reizen geleerd dat het vreselijk oubollige spreekwoord 'kleren maken de man' heel erg telt. Het gebied waar ik naartoe ga grenst aan Tibet, Kashmir en Pakistan. Precies de plek waarvoor iedereen, inclusief de consul-generaal van Nederland, me heeft gewaarschuwd. Maar ik ben ervan overtuigd dat het wel zal meevallen. Ik heb een kaart gevonden in de beste boekhandel van Chennai. Achter in de kelder vond ik een kast met kaarten van India, allemaal stapels, zonder enig systeem. Ik heb dertig stapels doorzocht voor ik de juiste kaart vond, een heel oude in een viezig plastic zakje. Nu zie ik dat Manali op 3500 meter ligt aan het einde van een verharde weg. Daarna komt nog zo'n 50 km pad en dan stopt het. De weg naar Tibet ligt iets lager. De eerste twee dagen zal ik samen met Kapil reizen, daarna nog vier dagen alleen. Ik hoop maar dat ik ze vind, die Britse nazaten.

Er was een wolkbruik, en nog een, vandaag. Totaal onverwacht, want het regenseizoen is pas in november. De straten (ook de grote doorgaande wegen) staan allemaal blank. Mensen sjokken door het water, soms tot kniehoog, onder een paraplu. De passerende auto's spatten het water hoog op. Droog in en uit de auto komen is onmogelijk.

22 maart

Kapil komt aan in Chennai met 4 uur vertraging door het slechte weer. Het heeft de hele nacht geregend. Het getik en gekreun van de regenpijpen hield me een deel van de nacht uit de slaap. Ik hoop dat we morgenochtend geen vertraging hebben anders missen we de aansluiting in New Delhi, want naar Kullu gaat maar één vlucht per dag en dan verlies ik een dag. Ik heb die twee dagen echt nodig om bij alle mensen geïntroduceerd te worden, in drie steden een paar uur rijden uit elkaar.

Kapil en ik gebruiken de rest van de dag om elkaar beter te leren kennen. We praten over theater, over film en over onze families. Kapil komt uit Kashmir, waaruit hij en zijn familie in 1990 zijn gevlucht. Hun huis is voor hun ogen verbrand en zijn vader is in 1996 omgekomen bij een bomaanslag in een trein – het enige wat ze van hem gevonden hebben was een gesp van een riem die in een stuk buik was geslagen en waaraan nog een klein stukje stof zat. Kapil was 18 toen het gebeurde. Nu woont hij met vrouw en zoon in Bombay en is *artistic producer* van films, dat wil zeggen dat hij het maakproces van een film begeleidt en stimuleert. Hij heeft tot nu toe twee speelfilms gedaan, waarvan een in het gebied waar we heen gaan.

Volgende week, de dag dat ik terugkom, zal in Chennai een neef van Nameeta's vader trouwen. Het is een gearrangeerd huwelijk. Haar moeder is de zus van de echtgenoot van de man wiens broers jongste zoon met haar zal trouwen. Die zoon woont in Texas en dus zal het meisje over negen dagen naar Amerika vertrekken om bij een man te gaan wonen die ze net heeft leren kennen. De komende week zal het huwelijk met allerlei rituelen worden voltrokken en ik zal precies op tijd terug zijn om het laatste feest, de receptie, bij te wonen.

Vanavond is er een welkomstborrel voor het meisje in het huis van de vader van de jongen. Als we aankomen in een luxueuze flat in een buitenwijk is de party al in volle gang. Ik herken een stel gezichten van het huwelijk van Nameeta, vijf jaar geleden. Er worden heel de tijd grapjes gemaakt dat ik straks overhoord zal gaan worden over de ingewikkelde familierelaties maar vooral wordt er hard gelachen, gepraat en gezongen.

23 maart

Vier uur op. Kapil haalt me op met een taxi. De vlucht is op tijd. De aansluiting in Dehli halen we met gemak. Het is een klein vliegtuigje. Hoe dicht we bij Kullu en Manali komen des te opgewondener raakt Kapil. In de verte zie ik de hoge toppen van de Himalaya terwijl wij over de uitlopers ervan vliegen. Tot 1500 meter noemen ze bergen hier heuvels. Het vliegtuig vliegt steeds lager. Het lijkt net of we met de vleugels de bergen kunnen raken, zo dicht langs de wanden vliegen we. Onder me zie ik een rivier. Opeens stuiteren we de landingsbaan op.

De aankomsthal is zo groot als mijn huiskamer. De bagage wordt door mannen in open karren naar de parkeerplaats geduwd. Er staat een grote 4x4 op ons te wachten. Opeens breekt het zweet me uit. O god, ik zit hier met een film-producent die alleen maar in filmbudgetten kan denken. Als ik even later de prijzen van de hotelkamers zie, krijg ik het nog benauwder. Veel wordt echter goed gemaakt als ik de kamer zelf zie. Zwitsers chaletachtig met een open haard en uitzicht op de bergen en de rivier. Alleen heb ik geen bereik met mijn mobiel.

Tijdens de lunch leg ik wederom aan Kapil uit dat ik onderzoek doe voor een roman en niet voor een film, dat de budgetten van een heel andere aard zijn, dat ik natuurlijk alles betaal maar dat ik wel een idee moet krijgen over de kosten. Alles blijkt, zoals altijd af te hangen van de man, ene Gogi, die ons hier gaat helpen. Hoe groter zijn netwerk, des te goedkoper zal het worden. Kapil verzekert me dat hij met gemak de helft van de kamerprijs eraf gaat onderhandelen.

Als ik hem vraag hoe laat onze eerste afspraak is met meneer Johnson, een Engelsman, zegt hij doodleuk: 'Half drie, of wat 23 maart en dat die meneer Johnson echt Engels is en niet een Anglo-Indo.

Het waait hard. Ik ben hemelsbreed 1000 meter van de Himalaya. De koude Tibetaanse grans. De koude snijdende wind van de Himalaya doet mijn klapperen. Ik heb twee extra dekens op mijn bed gelegd en de straat om de zoveel tijd valt de elektra uit, maar die springt elke keer na een seconde op.

Gogi (Govinda), mijn gids en steun deze week, verschijnt met een gezicht vol hechtingen. Hij heeft paar dagen geleden een zwaar auto-ongeluk gehad. Zijn dochter heeft nu een pin in haar arm en zijn vrouw en hij hebben hoofd- en beenletsel. Later, als we op de weg naar Manali rijden, begrijp ik wel waarom. Hij blijkt heel goed Engels te spreken. Ik probeer, geheel volgens Indiaas gebruik, eerst een tijdje over koetjes en kalfjes te praten. Waar woont hij, en zijn vader, en zijn grootvader, etc, etc. Ik vertel wat over mezelf. Dan kom ik ter zake en even later vertrekken we naar meneer Jimmy Johnson. Hier blijkt niets van een afspraak, want hij ligt op een sofa te slapen en schrikt wakker. Meneer Johnson is Anglo-Indo. Zijn moeder was een local en zijn vader heeft in het Engelse leger gediend. Zijn vader was geboren in wat nu Pakistan is en zijn oma is jong gestorven aan de cholera. Zijn vrouw is Sikh. Het gesprek verloopt stroef. Ik probeer van alles. Maar mevrouw en meneer Johnson blijven afstandelijk. Later begrijp ik dat de aanwezigheid van Gogi en Kapil het niet makkelijk maakt voor hen om met mij te praten. Al snel wordt duidelijk dat wat ik zoek hier in de vallei niet is. Alle Engelsen zijn of vertrokken, of zijn opgegaan in de gemeenschap. De onafhankelijkheid is per slot 60 jaar geleden. Meneer Johnson – zijn vader was 70 toen hij geboren werd – is nu zelf 72, dus hij was 12 toen India onafhankelijk werd. Na een dik uur gaan Gogi en Kapil naar buiten. Als zij verdwijnen, verandert de sfeer. Maar omdat ik voel dat ook ik niet veel langer kan blijven, vraag ik of ik terug mag komen. Dat mag. Ik voel dat er heel veel verhalen zijn maar die vertel je nou eenmaal niet de eerste keer. We lopen nog even door het grote huis. Aan de muren hangen dode luipaarden die meneer Johnson heeft geschoten toen hij 30 was. Ook hangen er overal geweien.

In de auto zegt Gogi: 'De volgende keer, als je alleen bent, vertellen ze veel meer.' Morgen zal hij me bij twee andere mensen introduceren en ook daar zal pas in een tweede of derde gesprek meer worden verteld. Gogi, die van hier is een wiens familie hier al generaties woont, begint iets vertrouwelijker te worden. Hij vertelt dat de Engelsen vroeger leefden als koningen en dat er, in tegenstelling tot het verhaal van mevrouw Johnson, wel degelijk verschil was met de lokale bevolking.

Op de terugweg naar ons hotel gaan we even langs het huis van Gogi, een 60 jaar oud huis dat tegen de heuvels is gebouwd. Ik ontmoet zijn broer, die een dag over is uit de stad, de laatste keer dat hij thuis was is 9 maanden geleden. Hun vader is al zijn hele leven fruitteler in appels en peren. Net als grootvader en overgrootvader. De appel- en perenbomen zijn door de Engelsen geïntroduceerd, net als de aardappels. Gogi's vrouw en dochter zitten, net als hij, vol pleisters en blauwe plekken. We drinken sap, met uitzicht op de ondergaande zon achter de heuvels. Het begint koud te worden. We gaan terug naar het hotel, straks zullen we samen dineren. Ik ben moe, en zou liever gaan slapen, maar dat is nu niet de bedoeling. Op de terugweg rijden we met de auto over een heel lange hangbrug die zo smal is dat beide spiegels moeten worden ingeklapt. Bij het laatste licht van de dag kijk ik naar de bergen, de mensen met een zeer Tibetaans, Chinees uiterlijk. Klein zijn ze en kleurig gekleed in dikke kleren. Het is Pasen vandaag.

Een dik uur later dan afgesproken ontmoeten we elkaar voor het avondeten. Eerst blijkt het plan te zijn whisky te drinken in de hotelkamer van Kapil, maar ik zeg (het is kwart over negen, en ik ben om 4 uur opgestaan) dat ik alleen een glas whisky wil als we erbij eten. De bar van het hotel blijkt dicht. Dus gaan we in dikke kleren op het terras eten, en drinken de meegebrachte whisky. Gogi heeft ook nog een vriend meegenomen. Een man met allemaal pigmentvlekken in zijn gezicht, waardoor het lijkt alsof hij witte oogschaduw opheeft. Na een glas whisky hoor ik steeds meer. Gogi zegt dat ik als ik langer met meneer Johnson praat veel meer zal horen. Iets later insinueert hij zelfs dat het idee van mijn verhaal 'een oudere Engelse vrouw en een doofstomme kleermaker die een liefdesrelatie krijgen' op meneer Johnson van toepassing is. Nog een glas whisky later blijkt dat dit gebied het drugsgebied van India is. Hier wordt alles hoog in de bergen gekweekt. Nog een glas en ik hoor alle ins and outs over het smokkelen.

Onder drie dikke dekens en met te veel whisky op val ik in een heel diepe slaap.

24 maart

Anderhalf uur na de afgesproken tijd vertrekken we. Alles gaat anders dan ik begrepen had. Uiteindelijk vertrekken Kapil en ik naar Manali (hoger in de bergen) omdat daar een Ierse nazaat woont met een heel grote familie.

We passeren een stille demonstratie van Tibetaanse monniken, gewone Tibetanen en sympathisanten. Ook is er veel Indo-Tibetaanse grenspolitie.

Na een uur rijden botsen we op een file. Een vrachtwagen is van de weg geraakt en we kunnen niet meer voor- of achteruit. Maar ook dat is na een uur weer opgelost. Het Kuifjelandschap om ons heen is van een grote schoonheid. We rijden door een vallei langs een rivier op 2000 meter hoogte en de hoge witte toppen van de Himalaya zijn overal om ons heen. De huizen zijn van hout, de mensen klein en donker met Tibetaanse trekken. Veel fruitbomen en op de steile hellingen dennen. Af en toe een waterval met smeltwater. Langs de weg winkeltjes en boerderijtjes. Op de weg koeien en lopende mensen. De lucht is helder en strak blauw. Het is koel.

Als we aankomen in Manali wil ik een maillot kopen want het is koud. Ik had bij mijn vertrek uit Nederland niet gedacht dat ik in de Himalaya terecht zou komen. Het wordt een lange flanellen onderbroek en een paar handgebreide wollen sokken. We rijden naar het huis van Raju Bannon, de Ierse nazaat. Zijn betovergrootvader kwam hier toen er nog voornamelijk herders en een enkele boer woonden. Hij kocht een heel groot stuk land. Nu, vier generaties later, is er bijna een soort afkeer, nee, een afzetten, een ontkenning van zijn connecties met het Britse rijk van destijds. Al zijn voorvaders zijn met lokale vrouwen getrouwd. Hij voelt zich volledig Indiër maar veel later in de auto vindt ook Kapil dat hij wel degelijk nog dingen heeft van zijn afkomst. Bijvoorbeeld de manier waarop hij zijn huis heeft ingericht en de gewoonte om lamsbout uit de oven te eten. Tijdens het gesprek met Raju blijkt dat zijn voorvaderen vaak in een spagaat terecht kwamen, aan de ene kant keken de mensen tegen hen op – ze waren rijk dus machtig – aan de andere kant aten ze koeien en dus werd er op hen neer gekeken.

Kapil brengt me naar een of ander 500 jaar oud kasteel in de bergen. Aan de ene kant baal ik van deze toeristische de-tour, aan de andere kant geeft het me de tijd om proberen te verwoorden dat ik vind dat de mensen die ik tot nu toe heb ontmoet niet de goeie mensen zijn. Dat ik op zoek ben naar Engelse mensen die minder geïntrigeerd zijn, meer oorspronkelijk.

Ik wil nog graag meneer Johnson een keer spreken en dan door naar Shimla. Dat is de hoofdstad van deze deelstaat en men zegt mij dat daar nog een stel heel oude Engelsen wonen. Want ook in Dharmasala, nog hoger de bergen in, en een stad waar vroeger veel Engelsen woonden, blijkt geen enkele oorspronkelijke Brit meer te wonen.

Als ik later bij een marktkraampje met een man praat vertelt hij vanuit de Indiase kant over de families Bannon en Johnson. Het blijkt inderdaad dat dat de enigen in de hele vallei zijn. Een andere familie is bij gebrek aan nageslacht een paar jaar geleden uitgestorven. In het voordeel van hun butlers.

Gogi heeft slaapplekken voor ons geregeld in een gebouw dat in renovatie is. Ik moet over planken klimmen om mijn kamer te bereiken. Als ik even later bij Kapil's kamer aanklop blijkt hij verdwenen. Ik probeer hem te bellen maar mijn mobiel werkt niet. De bewakers bij de ingang hebben wel een werkende telefoon, die ik mag gebruiken. Ik ruik dat ze gedronken hebben en voel me ongemakkelijk op deze aardsonkere verlaten bouwplaats met dronken bewakers. Dat ik hier verzeild ben geraakt zal wel komen omdat ik heb gezegd dat de kamers goedkoop moesten zijn. Ook andere dingen lopen niet goed. Zo heb ik nu een afspraak met Piha Johnson! Maar er is niemand die me aan haar kan voorstellen. Ook heb ik geen idee hoe Kapil morgen terug gaat naar Bombay. De enige vlucht naar Delhi is vol en we zijn hier minstens 8 uur rijden verwijderd van een station. Terwijl hij morgen om vier een vliegtuig uit Delhi heeft. Het is zoals altijd hier in India: ik moet wachten en zien wat er gebeurt.

Als ik eindelijk opgehaald wordt en aankom in de bar van de Raju, waar ik die middag ben geweest, is Gogi dronken, Raju ook en Kapil bijna. Het is ondertussen half tien en ik vind het erg laat worden voor mijn afspraak maar mijn bezwaren worden weggewuifd. Ook moet ik met Kapil afspraken maken over de betalingen. Het onderwerp heb ik al diverse keren aangesneden maar het werd steeds vooruitgeschoven. Nu 'dwing' ik hem met Gogi te gaan zitten en eruit te komen. Ze gaan aan een tafeltje zitten en na een vijf minuten zijn ze het eens. Ik vind dat Kapil dit moet doen. Het is zijn deel van het project en het is de enige manier voor mij om harde cijfers te horen.

Gogi rijdt me toeterzat naar mijn afspraak met Piha. Ik probeer de situatie zo veel mogelijk te redden en heb met Gogi afgesproken dat hij zo snel mogelijk vertrekt.

Het gesprek is erg interessant. Ik spreek met een vrouw die dochter is van een invloedrijke man. Hoe langer we praten hoe duidelijker wordt dat dit een ultrakleine gemeenschap is waar ongenoegens van het verleden eeuwig doorsudderen over de generaties heen. De rivaliteit tussen de Bennon's (de Ieren) en de Johnson's (de Engelsen) sijpelt door alles heen. Ook de hooghartigheid en het superioriteitsgevoel. Niets hiervan wordt letterlijk gezegd maar het ligt onder alle zinnen verborgen. Ik vind het jammer dat ik het gesprek niet heb opgenomen. Het is een gedrag wat ik ook van mensen uit de hogere kasten ken maar toch is het hier weer anders. Er ligt nog een laag overheen. Iets waar ik nog geen grip op kan krijgen. Eigenlijk is het heel simpel. Een gefrustreerde ex-militair Bennon koopt rond 1850 een stuk grond op 2000 meter hoogte in de bergen, heel erg ver van de bewoonde wereld, alleen bereikbaar per paard of ezel. Hij begint daar landbouw te plegen. Vijftien jaar later komt er een tweede militair, een met veel hoge onderscheidingen en erg rijk geworden in het leger, en die koopt lager in de vallei een veel beter stuk grond. Hij begint met fruitbomen en dat slaat aan. De rivaliteit is geboren. Als aan het eind van het gesprek Kapil (dronken) en Raju (zeer dronken) aanschuiven is de sfeer te snijden.

Terug in de bar van Bennon blijkt dat Kapil zo meteen in de auto stapt om een reis van 12 uur te gaan maken om op een verder gelegen vliegveld een vlucht naar Delhi te krijgen. Ik eis dat hij bij me komt zitten om de financiën bespreken. Ik ben zeer geïrriteerd door de dronkenschap van mijn gidsen, en dat laat ik merken door mijn afwachtende houding (die door Indiërs echter helemaal niet als afwachtend maar als zeer beslist wordt ervaren). Ik krijg eindelijk inzicht in wat alles me zal kosten – en het valt mee. Ik kan mezelf trouwens wel voor de kop sla dat ik gisteren met hen ben doorgezakt. Het heeft de rollen onduidelijk gemaakt. Ik zeg tegen Kapil dat ik absoluut niet wil dat Gogi zo veel drinkt als hij voor me werkt en dat ik hem als hij weer dronken is op staande voet zal ontslaan. Verder bedenk ik een bed een noodplan voor als in Simla alles misloopt.

25 maart

Ik ontdek dat ik met mijn mobiel wel kan sms-en maar niet bellen. Ik stuur een sms naar Kapil dat ik de vorige avond als zeer vervelend heb ervaren en dat ik niet wil dat mijn project lijdt onder onprofessioneel gedrag. Hij sms't terug dat Gogi de beste man is en dat ik het moet vertrouwen.

Ik loop wat rond door Manali. Op het plein zijn Tibetanen in hongerstaking. Op de stoep wachten dagloners op werk. Alles ademt de sfeer van Kuifje in Tibet, de bergen, de ochtendkou, de mensen in Tibetaanse kleren... Tussendoor lopen wat stoned hippies en fanatieke wandelaars.

Om tien uur zou mijn auto moeten komen. Ik reken de kamer af en het wachten begint weer.

Ik kom onaangekondigd aan bij het huis van meneer en mevrouw Johnson (Jimmy en Balla). Er zit een meneer op de veranda, die me vertelt dat meneer Johnson net aan het wakker worden is. Zijn vrouw is er niet. De man blijkt een vriend en oude legerofficier. Hij heeft onder meer in de Gazastrook als *peacekeeper* gediend. Meneer Johnson waggelt binnen. We praten over het verleden. Hij is heel slecht verstaanbaar en soms begrijp ik hem maar half. Hij vertelt over een Russische familie die zich ook in de vallei settelde rond 1918 en dat iedereen hen verdacht van spionage. Zijn dochter had gisteren erg hoog opgegeven over haar vaders jachttochten, die maanden konden duren, maar Johnson maakt het allemaal wat minder spectaculair. Als hij me later zijn huis laat zien, tot aan de echtelijke slaapkamer toe, blijkt zijn trots op zolder te staan: een opgezette bruine beer die hij zelf heeft geschoten. Dat men

hier een ruig leven leidde is uit alles duidelijk. Ook zijn afkomst kan hij niet verloochenen met het mooie, zelfgebouwde, Engelse huis, de vele grote slaapkamers, de open haarden, de boekenkasten, de foto's en geweien, de eettafels en de gigantische keuken. Na anderhalf uur moet ik gaan. Het is jammer, want hij raakt net op dreef, maar ik heb nog een heel lange tocht voor de boeg.

We (de chauffeur en ik) halen Gogi op. Hij ziet er nog wat doorlopen uit van de afgelopen nacht en het is duidelijk dat Kapil niets heeft gezegd van mijn dreigementen.

We rijden over smalle weggetjes langs een diep ravijn, de kloof wordt steeds nauwer, het wegdek meer geschonden. Iedereen rijdt te hard. Gelukkig is de chauffeur goed. Hij spreekt geen Engels maar rijdt perfect. De landschappen veranderen en mijn mening over Gogi ook. Als de *driver* stopt om even iets buiten de auto te doen, kan ik het niet laten en zeg tegen Gogi dat ik het erg onaangenaam vond gisteren en dat ik als hij weer dronken word direct vertrek, wat inhoudt: geen loon voor hem en de *driver*. Vanaf dat moment doet hij erg zijn best en zet zijn hele netwerk in. Als eerste heeft hij een afspraak gemaakt met een Engelse nazaat (2de generatie) die tot vorige maand minister van Energie was. Ze zit nu in de oppositie en komt uit hetzelfde dorp als Gogi's tante van moederszijde. Ook heeft hij een bekende journalist benaderd die weer alle journalisten uit de omgeving van Shimla kent, nen politiechef, en de eigenaar van de meest gerenommeerde boekhandel, want het zijn vooral de Britten die nieuwe boeken kopen. Verder heeft hij al zijn vrienden en familieleden in Shimla gebeld en nu is het wachten op telefoontjes terug.

De sfeer wordt steeds beter. We rijden door mooie landschappen en maken lijstjes met Engelse erfenissen, zoals de schooluniformen, de railways en de ketchup. We praten over het Engelse superioriteitsgedrag. We nemen een de-tour, verdwalen in the middle of nowhere. Midden in rural India. Ik zie plaatsjes en beelden die ik anders nooit zou zien. De weg wordt steeds ruiger. Er is al een uur geen verharde weg meer. We rijden over bergpassen, zien de zon ondergaan, eten in een gehucht een omelet en drinken thee, komen weer terug op de hoofdweg, die net zo rot en kapot is als de bergweg, zien de vrachtautochauffeurs koken op vuurtjes naast hun wagens en vooral veel autowrakken overal in de berm. Negen uur later, als we in Shimla aankomen, is de sfeer opperbest. Ik weet nu alles van zijn familie en hij van mij. Want een Indiër is bovenal in één ding geïnteresseerd: de familie – dat is zijn netwerk, zijn vangnet, zijn systeem.

We komen aan bij een hotel waarvan hij de manager kent. Dit schrijf ik in de grootste hotelkamer waar ik ooit in mijn leven in ben geweest, de VIP-suite. Een ontvangstkamer van zestien bij zeven meter. Mijn slaapkamer is twaalf meter lang en net zo breed, met grote ramen die uitkijken op het gazon, waar apen spelen. Dan een kleedkamer, en een badkamer van zeker 6 bij 5 meter. Ook Gogi heeft zo'n kamer, aangrenzend aan de mijne. Direct bij binnenkomst heb ik de grendel tussen onze kleedkamers op slot geschoven. Alles is opnieuw behangen maar het verval er net onder is voelbaar. Ik betaal voor ons drieën, de *driver* heeft ergens zijn eigen kamer, nog geen 100 euro, want Gogi onderhandelt er overal toch minstens 70% af. Als later de manager de entree van de ontvangstkamer binnenkomt, blijkt dat hij had verwacht dat Gogi hier met een fles whisky zou zitten, maar ik denk dat Gogi daarvoor een andere plek heeft gezocht.

26 maart

De balzaal lijkt overdag nog groter dan 's avonds en het uitzicht is overweldigend. Als we door het immense hotel lopen groet iedereen Gogi. Hij schudt handen en maakt praatjes. Hij ziet eruit als een zeerover, met boven zijn oog de hechtingen van het auto-ongeluk van een week geleden. Hij is heel bruin en draagt oude kleren, maar hij heeft overal vrienden. Als ik

informeer of het gelukt is een afspraak te maken krijg ik te horen dat er nog geen Engelsen of nazaten zijn gevonden.

Shilma was vroeger de zomerresidentie van de Britse overheersers. De stad is gebouwd tegen steile heuvels. Voor het autoverkeer een hel, want de wegen zijn heel smal en de extreem steile weggetjes met nauwe haarspeldbochten kun je zelden in een keer nemen. Het is alsof de Engelse vakwerkhuzen hier door de lucht naartoe zijn geschoten. Het postkantoor, de rechtbank, al dat soort gebouwen zijn puur Brits.

Ik dacht dat we de stad aan het bekijken waren maar we stappen ergens in de bovenstad uit, waar op een hoek iemand op ons staat te wachten. We schudden handen en lopen via een wirwar van trappen naar een huis. Binnen word ik opgewacht door een oudere man. Ik heb geen idee wie ik voor me heb. Als de man even het vertrek uitgaat om thee te vragen informeer ik snel wie het is. Het blijkt een gepensioneerde hoge ambtenaar te zijn, die veel mensen kent. Ik begin het te leren. Ik neem de tijd. Ik introduceer mezelf, hij ook, hij dropt veel namen en ik vertel over mijn shows, romans en film. Het gaat er per slot om zo snel mogelijk de ander te plaatsen. Iedereen die ik vandaag zal ontmoeten heeft wel een keer met de Dalai Lama op de foto gestaan. De man die tegenover mij zit (Shakti S.Chandel) schrijft ook. Ik bekijk zijn dichtbundel ("O zon wat doen jouw stralen mij bloeden"), zijn zeker vierhonderd pagina's tellend historisch verslag over zijn geboortedorp en bekijk tekeningen die hij maakte op twintigjarige leeftijd. Dan komt de informatie die ik zoek. Er schijnt hier niet ver van zijn huis een Engelse dame te hebben gewoond, ene Lady Montagu. Tien jaar geleden is zij op 95-jarige leeftijd gestorven. – Nee, Engelse dames trouwden zelden. – Zeker niet met Indiërs. – Ja, mannen wel. – Ouwe vrijsters, dat waren ze allemaal. – Er waren er meer, jazekeer, alleen in van die grote huizen. – Alleen, ja, ze waren alleen. – Ze hadden hier geen familie. – Terug, nee ze gingen niet terug. – Ze hadden hun leven hier, het is per slot een heerlijk klimaat... Lady Montagu blijkt haar hele bezit nagelaten te hebben aan ene meneer Ratanjit Singh. Die moet ik spreken. Hij kan me alles vertellen over alleenstaande Engelse dames, maar hij schijnt buitengewoon druk en zeer moeilijk bereikbaar. We eten nog een koekje en drinken nog een kopje *milky tea*, en na veel bedankjes en beloftes vertrekken we.

Weer staat er iemand op ons te wachten. Dit keer met een heel klein autootje. We rijden nog hoger een vreselijk stijl weggetje op. Een hek. Een bord: Rodhney Castle. Een korte oprijlaan met aan het einde de grootste serre (wintertuin) die ik ooit heb gezien. Gogi heeft alles geregeld. Ik krijg een rondleiding door het voormalige huis van een van de belangrijkste Engelse ambtenaren (rond 1910). Ik loop van kamer naar kamer. Voor ons uit wordt alles door de twee inwonende personeelsleden geopend (behalve de keuken). De blauwe kamer, de rode kamer, de biljardkamer, de eetzaal. Overal versleten antieke stoelen, kasten en slechte imitaties van Nederlandse meesters aan de muur. Het melkmeisje van Vermeer heeft opeens een zeer Indiaas gezicht en de De staalmeesters van Rembrandt zien er ook erg vreemd uit. In de kelder van het huis is een gevangenis. Daar werd gemarteld, wordt me toe vertrouwd.

Ik heb een lunchafspraak met de vrouw van de zoon van een nicht van Nameeta's oma. Via via is dé manier om toegang te krijgen tot wie dan ook. De vrouw in kwestie is een prinses, Rani Bhaji. Ook zij is bezig met een boek over haar familiegeschiedenis en ze vindt het heerlijk een echte schrijver te ontmoeten. Als ik haar uitleg waarnaar ik op zoek ben wordt er direct gebeld en een kwartiertje later schuiven Bivinder en Sanjn Malhans bij ons aan tafel. Zij wonen namelijk in een echt Engels cottage, dat móet ik zien. Bivinder (ook wel Billy) schrijft ook! Hij doet onderzoek naar Indiase fresco's.

Tijdens de lunch wordt steeds duidelijker dat iedereen iedereen kent en dat alle Engelse nazaten in Simla dood of vertrokken zijn. Ik luister en kijk naar de Indiase manieren, het geroddel, het vechten over het betalen van de rekening, het heen en weer schuiven van een

kadootje (als je zomaar iets lekkers krijgt geef je het eerst weer terug en dan krijg je het weer, etc. etc.). Allemaal schijnen ze meneer Ratanjit Singh van Lady Montagu te kennen. Er worden grapjes over hem gemaakt: dat hij nu voor Maharadja speelt. En ik krijg al zijn telefoonnummers. Als we afscheid nemen verzucht Sanjn Malhans: leven in Shimla is wachten en niets doen.

De dag eindigt met een bezoek aan mevrouw Vidya Stokes, de voormalige minister van Energie en nu leider van de oppositie van de staat Himachal Pradesh. Haar man is tweede-generatie-Amerikaan. We moeten lang wachten op de man die ons aan haar zal voorstellen – een belangrijke journalist die familie van haar is. Mevrouw Stokes woont aan een bosrand op een heuvel. Ze is 76 jaar oud en een actief politica die zeer hoog aanzien geniet. Haar bediende wil ons binnenlaten maar neemt de verkeerde deur. Ik zie haar rug. Iedereen schrikt van deze foute move. Snel worden we via een heel smal gangetje geloodst zodat we aan de goede kant binnenkomen en mevrouw in het gezicht zien. Ze blijkt een dubbele afspraak te hebben en zit aan de *tea* met een of ander partijlid. Ze eten crackertjes met smeerkaas en kleine gefrituurde groenteballetjes. Wij mogen aanschuiven. Ik breng heel omzichtig het gesprek – na veel intro's, koeien en kalven – op Engelse nazaten. Daar heeft ze duidelijk niets mee. Er mij was verzekerd dat mevrouw Stokes een van de weinige mensen is die veel Engelsen heeft gekend. Maar op een enkel slap verhaal na over een of andere ouwe vrijster gaan de verhalen alleen maar over haar filantropische grootvader van haar man die uit Amerika kwam om goed te doen. Als ze later vertelt dat ze al veertig jaar geen brood, roti's of andere graanproducten eet, met een hele verhandeling over de grote graantekorten en de armoede van India herinner ik me dat ze nog geen uur geleden voor mijn ogen een cracker zat te eten.

Bij ons afscheid wordt er met de neef van mevrouw nog even geprobeerd een verkeersbon die de chauffeur vandaag kreeg weg te werken. Als je iemand kent overleef je in India.

Ik ben terug in de idioot grote suite. Gogi is op zijn kamer en ik zit in onze ontvangstzaal mijn dag uit te typen. Zijn slaapkamer is het afgelopen uur volgelopen met allerlei mannen van rond de veertig – zijn vrienden die vieren dat hij in town is. Ik denk dat hij dan misschien wel erg veel mag drinken maar ook erg veel mensen kent die ons willen en/of kunnen helpen.

27 maart

Gogi begint er steeds meer lol in te krijgen. 'I found good lady,' zegt hij. 'My friend is minister of Tourisme in Solan.' De provincie naast Shimla, daar schijnt in een stadje twintig kilometer van het station waar ik overmorgen om 6 uur de trein moet hebben naar Delhi, een oude Nederlandse dame te zijn die al heel haar leven in India woont en veel Engelse families heeft gekend. We gaan proberen een afspraak met haar te maken.

Ook bel ik meneer Ratanjit Singh, ons contact met Lady Montagu, met de golden entreezin: 'Hello, I'm Threes from Holland.' Het 'Holland' opent altijd deuren. Dat deed het vroeger in Bombay en doet het nog steeds, want ze denken dan dat je uit het buitenland belt. Ratanjit Singh is nog op zijn landgoed buiten de stad maar komt die middag terug. Ze vragen waar ze me kunnen bereiken. Ik zeg: in de VIP-suite van het regeringshotel. Nog geen vijf minuten later belt de volgens iedereen onbereikbare Ratanjit Singh me terug en we spreken af dat ik om vijf uur naar zijn huis kom. In India is het naast 'name dropping' erg belangrijk dat je je op je best presenteert. Dus mijn auto met chauffeur en een privé-assistent doet het goed.

Om elf uur heb ik een afspraak met Mr. Aggerwal, de boekhandelaar. Terwijl we achter in zijn kantoortje (2 bij 1,5 meter) met uitzicht op de bergen een kopje thee drinken zegt hij dat

ik Mr. Sri Ram Mehrotra (een historicus gespecialiseerd in alles wat de Britten betreft) en de schrijver Raja Basin (die veel artikelen over de Britten heeft geschreven) moet ontmoeten.

India is India. Nog geen half uur later zit ik met Raja Basin aan de thee, hij heeft heel weinig tijd maar is een gigantische bron van informatie en inspiratie. Aan een tafeltje verderop zit Sanjn Malhans (de vrouw van gisteren) samen met een stel andere vriendinnen, ze lacht me toe: 'Ik zei toch: in Shimla zitten we alleen en wachten!'

Raja Basin vertelt me dat veel van de Engelse vrouwen erg arm waren, ze leefden van een pensioen van vóór de Tweede Wereldoorlog, terwijl ze tegelijkertijd probeerden hun stand op te houden. Ze leefden in huizen die ze niet konden onderhouden, toch hielden ze alles in stand, waarvoor ze de meest bizarre regels instelden. Zo mocht het personeel niet over de vloerkleden lopen of werden stoelen alleen gebruikt als er gasten waren. Eens per maand stonden ze met de andere weduwen in de rij bij de bank om hun pensioen op te halen, dat zo weinig was dat het meestal al halverwege de maand op was. Om extra geld te genereren verkochten ze (in de hoop dat niemand het zag of hoorde) hun bezittingen of gaven bijvoorbeeld pianoles.

Na het gesprek hoor ik dat we onze suite uit moeten omdat er een of andere minister komt. Het is me langzamerhand duidelijk geworden dat in het hotel waar ik slaap eigenlijk alleen maar hoogwaardigheidsbekleders komen. Het is een staats-guesthouse. Mijn kamer is een kamer waar alle belangrijke mensen die ooit officieel hier op bezoek zijn geweest hebben geslapen.

Mr. Sri Ram Mehrotra, de historicus, is een heel grappig oud mannetje (boven de tachtig) die hele boeken woord voor woord kan reproduceren. We lopen naar het plein en hij koopt bij een kiosk thee voor ons. Geen gesprek gaat zonder een kopje thee (zou dat een oud Engels gebruik zijn?). We zitten op een muurtje in de schaduw. Hier in de uitlopers van de Himalaya is de zon nog steeds heel scherp, al is het niet erg warm. Veel heb ik niet aan zijn informatie maar het is wel interessant te horen dat rond de tijd dat de Britten India opgaven er in Engeland geen man meer te vinden was die naar India wilde. India betekende destijds dat je moest tekenen voor 30/40 jaar service en daar had niemand nog zin in.

Op weg naar meneer Ratanjit Singh hoor ik dat de Nederlandse dame een half jaar geleden overleden is. Zijn al de oude dametjes die ik zo graag wil spreken dan al dood?

Ratanjit Singh woont in een groot landhuis, met een cricketveld en tuinen eromheen. Zulke gebieden zijn schaars in Shimla omdat iedereen tegen de steile bergen aan woont, maar hij zit op een heel gunstige plek op een top. Drie wachten c.q. bedienden passeren we voor we bij de voordeur zijn, waar een volgende bediende de deur opendoet en Ratanjit Singh gaat waarschuwen dat zijn gast is gearriveerd. De entree is een ruime hal, aan de wanden hangen grote schilderijen en allerlei geweien van verschillende beesten. De aangrenzende kamers zijn groot. Vol antieke kasten, klokken, sofa's, chaise longues, schilderijen, jachttrofeeën, fauteuils, bijzettafeltjes op tere pootjes en Perzische tapijten, al met al een zeer welgesteld ingericht huis. We zetten ons neder in de entree, waar drie grote canapés staan bij de open haard. Ratanjit Singh is een man van een jaar of 65. Ik vertel hem waarnaar ik op zoek ben. Mijn antwoorden bevallen meneer Singh en hij vraagt of ik een kopje thee wil. Natuurlijk wil ik dat. Hij begint te vertellen over mevrouw Montagu, want ze blijkt geen *lady*. Hij neemt ons mee door de salon naar de bibliotheek, waar hij foto's van haar heeft. Ik bewonder onderweg de schilderijen en anderen bijzondere objecten. Een bediende komt zeggen dat de thee klaar is. We lopen door allerlei kamers zoals je normaal alleen in films ziet en eindigen in de serre waar de thee is geserveerd. Een mix van Assam and Darjeeling, schaaltes met gefrituurde

chips en toast met gesmolten kaas in miniatuurblokjes gesneden. Ratanjit Singh raakt op dreef en vertelt over het leven van mevrouw Montagu. Het verhaal dat hij me vertelt is zo extreem en zo bijzonder dat alleen al het leven van deze vrouw een hele roman kan vullen. Heel in het kort komt het op het volgende neer. Mevrouw Montagu's vader was hoofd van de politie in Shimla. In de jaren twintig van de vorige eeuw gingen ze terug naar Engeland, waar ze trouwde en mevrouw Montagu werd. Maar het huwelijk en Engeland bevielen haar niet. En ze vertrok drie weken na haar huwelijk terug naar India. Daar trok ze in bij een zeer welvarende tante en oom, die woonden in het huis waar we nu aan de thee zitten. Later werd het huis door de vader van meneer Ratanjit Singh gekocht. Toen mevrouw Montagu nog jong was had ze allerlei liefdesaffaires. Dan komt ene mevrouw Heinz bij haar wonen (een dochter van een missionaris) en vanaf dat moment trekt ze zich steeds meer terug uit het leven. Niemand ziet haar en ze komt nooit buiten voor het donker is. Als ik het goed begrijp chanteerde mevrouw Heinz mevrouw Montagu. Jaren wonen de dames samen in een huis. Op een gegeven moment komt daar de weduwe Holl bij (haar levensverhaal is ook een roman op zich) en wonen er dus drie Engelse vrouwen in één huis. Holl is arm en moet haar eigen eten koken, Montagu is erg rijk en heeft heel veel personeel en Heinz gebruikt alles wat ze van Montagu kan krijgen. De spanningen moeten om te snijden zijn geweest en op een gegeven moment trekt Holl in bij de familie van Ratanjit Singh (in het huis waar we nu zijn). Een tijd later krijgt Montagu een lichte attaque. Heinz verdwijnt nadat ze een van de landgoederen van Montagu heeft gekregen en Montagu gaat door een totale transformatie. Van een heel teruggetrokken leven begint ze op haar 80ste uit te gaan, en zelfs over de hoofdstraat (waar ze nog nooit is geweest) te flaneren. Thuis omringt ze zich met papegaaien, die bij haar in de slaapkamer wonen. Op 95-jarige leeftijd sterft ze. Holl is ondertussen terug in Engeland en door haar zoon in een bejaardenhuis gezet, waar ze ongelukkig sterft.

Meneer Ratanjit Singh belt zijn vrouw en spreekt af dat ik morgen om 12 uur terug mag komen, want het blijkt dat zij het huis van mevrouw Montagu hebben geëerfd en het in bijna originele staat is bewaard.

Fluitend, zingend rijden we naar huis. De vangst was extreem goed vandaag.

28 maart

In het nieuwe hotel met uitzicht over de hele stad, verslaap ik me want mijn wekker gaat niet af. Ik schiet in mijn kleren, want ik vind dat ik m'n afspraken moet nakomen.

We bekijken een Engelse begraafplaats, maar dat is tijdsverspilling – er liggen slechts wat nonnen.

Omdat we wat tijd over hebben, proberen we de bon die de chauffeur kreeg alsnog ongedaan te maken. Het is namelijk niet gelukt omdat de oude klasgenoot van de neef van mevrouw Vidya Stokes, die commissaris was, is verplaatst. Ook een andere hooggeplaatste bonnenvernietiger werkt nu ergens anders. De enige nog die Gogi op dat niveau kent, heeft hij een paar jaar niet gezien, dus hem kan hij niet om een gunst vragen. Het komt er dus op neer dat ik de bon betaal. Anders is de chauffeur een dagloon kwijt (25 euro).

Terug in het huis van Ratanjit Singh. Dit keer maak ik geen notities maar neem het gesprek op. Ik verwacht er veel van – meneer Singh verzekerde me keer op keer dat zijn vrouw veel meer details kende – maar het valt tegen. Mevrouw Singh herhaalt voornamelijk wat haar man al heeft gezegd maar is minder expliciet. Ze neemt ons mee naar het huis van mrs. Montagu, waar 'niets' aan gedaan is. Het is een Engelse cottage. Van binnen donker, kil en onaangenaam. Alle plafonds en kasten zijn zwart geverfd. Als we in de slaapkamer komen (5x5 m.) vraag ik of ze hier haar vogels hield. Dat blijkt het geval. Op het bed stonden 4 kooien. De vloeren waren bedekt met jutezakken. Montagu sliep op de stoel die bij het raam

staat en dat raam was altijd verduisterd. Rond haar stoel had ze op een standaard haar lievelingspapegaai en op de grond stond nog een stel kooien met andere vogels. Het stonk er en toen ze echt oud werd liepen er ook ratten, die zich te goed deden aan het vogelvoer. Iedereen die daar commentaar op had werd afgescheept met: 'Het is mijn leven en ik betaal.' Als we door de kleedkamer naar de badkamer lopen vertelt mevrouw Singh dat lady Montagu in al de jaren dat ze haar kende nooit een bad heeft genomen. Ze wasten zich aan de wastafel. Als ik vraag of ze stonk krijg ik een veelbetekenende blik. Op dezelfde verdieping als waar de slaapkamer is woonde mrs. Heinz. Eerst alleen, en later opeens getrouwd. Zij woonde met haar man in de kleedkamer van een andere slaapkamer, die mrs. Montagu als zomerzitkamer gebruikte omdat hij zo koel was. Ze kookte in haar badkamer. Boven, op zolder (moet zomers vreselijk warm zijn geweest), woonde weduwe Holl. Zij had wel een toilet maar geen badkamer. Zij waste zich met kannen water. De drie vrouwen communiceerden op een gegeven moment alleen nog via papiertjes. Mevrouw Singh heeft veel van die briefjes gevonden nadat lady Montagu gestorven was en zij het huis had geërfd.

We drinken thee in de serre. Er schuift een familievriend, een advocaat, aan. Het gesprek gaat erover dat de Engelsen zich veel bewuster waren van het kastesysteem dan zij. Maar na zo veel jaar India weet ik wel beter. Als Gogi en ik wegrijden vragen we ons af hoeveel er waar is van de roddels dat de familie Singh op onrechtmatige gronden het grootste deel van de erfenis van lady Montagu heeft binnengesleept.

Het is drie uur rijden naar het stadje Parwanoo-Kalka. De bergen zijn heuvels geworden en de heuvels worden bobbelig. Hier zal ik vannacht slapen. Gogi en Omprakesh (de chauffeur die me werkelijk door de meest gevaarlijke verkeerssituaties heeft heen geloodst) rijden terug naar de bergen en de sneeuwtoppen. Ik betaal Gogi en Omprakesh hun fee, geef geld mee om onderweg te eten en ieder nog een tip. Dan ben ik weer alleen. Als ik buiten een ommetje maak bedenk ik dat ik helemaal niet opschrijf hoe vies India is. Overal is vuil, overal is stof, rook, stank, zand, kapotte weggen, afgebrokkelde huizen, verroeste ijzeren verkeersborden, verbogen relingen, vlekkerige gebouwen, losse elektraleidingen. Niets maar dan ook echt helemaal niets is recht, glad en schoon. Alles is vettig, versleten, vlekkerig en kapot. Schilderwerk is altijd buiten de randen. Banken zelfs in een 5*hotel zijn uitgezakt. Vloeren vertonen altijd vlekken, barsten en breuken. Het wegdek is nooit heel, stenen of gaten zijn er altijd. Nieuwe dingen blijven hoogstens een week netjes, dan daalt ook daarop het vuil, het stof en het eeuwige snelle afbraakproces van India neer. Alleen de mensen, die zijn, op wat bedelaars en zwervers na, stralend schoon, kleurig en altijd vreselijk netjes. Behalve dus die 'lady' Montagu.

29 maart

Ik ben om vijf uur op en pak in Kalka de trein naar Delhi. Ontbijt en thee worden in de coupé geserveerd, want ik heb dit keer eerste klas genomen. De reis duurt vier uur en het zijn voornamelijk zakenmannen 'on a business-trip' en families met gillende kinderen.

Ik maak een plan voor de tweede helft van mijn reis. In mijn hoofd begint het verhaal dat ik wil schrijven langzaam vorm aan te nemen. Ik maak een lijst van allerlei dingen die ik eerder niet bedacht heb. Zo moet ik meer weten van het leven van boerenfamilies, hoe ze koken, slapen en wonen. Hoe halen ze water, hoe drinken zij het, wat dragen ze. Gewoon zo veel mogelijk dagelijks leven. Daarnaast wil ik ook rijden in een oude Ambassador, de auto die de Britten altijd gebruikten. Natuurlijk moet ik verder met mijn zoektocht naar oude Britten, maar ook heb ik nog een hele lijst met dingen die ik nog niet heb kunnen onderzoeken, zoals beroepen met vuur (brandweer, strijkers, etc.). Ook is er nog steeds het cremeren waar ik meer van moet weten en natuurlijk de locaties, want tot nu toe heb ik nog niet een locatie gevonden

waar ik het verhaal wil laten plaatsvinden. Ik wil meer oude landhuizen zien. Het liefst vervallen.

Aankomst in New Delhi is na de rust van de Himalaya even wennen. Bedelende kinderen en ledemaatloze mannen, honderden taxichauffeurs die je in hun auto willen hebben. Op advies van Gogi koop ik een pre-paid kaartje bij de *traffic-police*. Even later brengt een riksja me naar het huis van Nameeta's oom, die lid is van de Indiase 1ste kamer voor de deelstaat Orissa. Ik ken het gezin goed van eerdere bezoeken. Oom is naast eerstekamerlid ook koning. In hun familie erft het prins- en koninkdom over via de mannelijke lijn. De kinderen van Nameeta's moeder (Nameeta dus) worden geen prinsen en prinsessen. De kinderen van haar oom wel. Hij bezit de twee familiepaleizen, die hij moet onderhouden en waar hij zitting houdt voor de onderdanen. De politiek werkt hier als volgt: de leden van de kamers (op landelijk en op deelstaat niveau) bedrijven actieve politiek. Als hij in zijn paleis is komen er elke dag honderden mensen met verzoekschriften, vragen, etc. etc. Het is zijn taak die allemaal af te handelen en al naar gelang door te geven.

Na een lunch en een bezoek aan een expositie, brengt de chauffeur van oom me naar het vliegveld. Ik ga terug naar mijn basis in Chennai.

30 maart

In Chennai is het de afgelopen week opeens zomer geworden (40° C.). De ventilatoren draaien op volle toeren, maar bij deze vochtige, tropisch drukkende lucht blijf ik zweten.

Vandaag is de huwelijks-receptie van de jongste zoon van de jongste broer van Nameeta's vader. Dus zijn uit de hele wereld alle familieleden op komen draven voor een week van ceremonies.

We komen aan bij een groot hotel, waarin een zaal bijna volledig gevuld is met stoelen die gericht zijn op het podium. Daar staat het bruidspaar. Langs de rand van de zaal wachten de in prachtige sari's gehulde dames en in broek en overhemd geklede heren op hun beurt om het bruidspaar te feliciteren. Ertussendoor rennen kinderen. De meisjes dragen zwaar geborduurde jurkjes en goud is bij alle vrouwen favoriet. Op de stoelen zitten mensen die nog niet in de rij willen gaan staan of die al geweest zijn. Bij de ingang hangt een papiertje met een pijl naar de zaal waar het eten is.

Een van de broers fluistert tegen ons: 'room 94.' Ik weet direct wat dat betekent: in het land waar alcohol behoort tot de zonden is er altijd een verborgen plek te vinden waar gedronken kan worden.

Trap af, oversteken naar de hoofdingang, trap op, gang in en op een verdieping die midden in de renovatie is vinden we nummer 94. Hier zit een groot deel van de mannelijke familie samen in een kleine hotelkamer. Het bed is vervangen voor een smal eenpersoonsbed en langs de kant staan wat versleten luie stoelen. Op de plank waar je normaal je koffer zou neerzetten staan wat flessen whisky, rum, gin en wodka. De glazen worden aangelengd met water of soda. Op het bureautje onder de spiegel staan, onder roestvrijstalen warmhoudkappen, borden koude patat en zachte spicy pinda's. De tl-lampen zijn aan en aan de wand hangt geen enkel schilderij. Een troostelozer ruimte kun je je niet voorstellen, maar de familie geniet. Ze lachen en praten.

Nadat we allemaal een glas hebben gedronken gaan we terug naar de hal. Oma blijkt al gefeliciteerd en gegeten te hebben en wil weer weg. Ik zit bij oma in de auto maar heb helemaal nog geen zin om te gaan. De sfeer is zo grappig dat ik dit nog even langer wil meemaken. Dus vertrekt oma alleen.

Neven en nichten, ooms en tantes versterken hier hun onderlinge banden. Nadat we ook in de rij hebben gestaan en het bruidspaar hebben gefeliciteerd, waarbij iedereen een speciaal voor dat doel gekochte en versierde envelop met geld geeft, is het doel van mijn gezelschap meteen weer kamer 94. Hier is ondertussen de whisky op en gaan we over op rum. Twee mannen zingen hindoe-liedjes. De rest babbelt. Ik praat met een neef die al 20 jaar in de VS woont. Hij vertelt me dat hij meer neven en nichten in de VS heeft wonen dan in India. Later spreek ik met iemand die jaren in de VS heeft gewoond en nu weer terug is omdat de economische tijden zijn veranderd. Als de hele familie wordt opgeroepen voor een familiefoto blijf ik met drie mensen achter in de kamer. Ik raak in gesprek met een van hen, Sanjay David. Hij blijkt uit Coonoor te komen, het stadje waar ik over een paar dagen naartoe ga. Coonoor ligt te midden van de theeplantages, waar altijd veel Engelsen woonden. De neef van Sanjay is journalist van de lokale krant en kent iedereen. We praten over het stadje en de oude Engelsen.

Een oom komt terug met een nieuwe fles whisky die in no-time soldaat wordt gemaakt, omdat de kamer maar tot half elf is gehuurd. Even voor half elf begeven we ons naar de ruimte waar we kunnen eten. Wij eten met de laatste gasten en aan het eind sluiten de bruid en de bruidgom zich bij ons aan. Borden met wat rijst, curry en groenten. De bruid eet, zoals wij allemaal doen, met haar handen, maar bij de roze-rode jurk zwaar versierd met edelmetalen heeft dat gekneet van het eten op een bord toch iets vreemds.

31 april

Het is verstikkend heet vandaag. De lucht drukt op de stad. Ik loop naar de British Council Library en kom er finaal bezweet aan. Binnen is de airco zo koud dat ik denk dat ik meteen kou zal vatten, maar na een half uur is het heerlijk. Ik wil proberen het artikel te vinden van Raja Basin over twee Engelse dames. Maar ze hebben niets van hem in huis. Ik zoek tussen de boeken naar andere relevante informatie voor mijn onderzoek en vind een boek waarin een antropoloog een dorp in midden-India beschrijft en uitleg geeft over alle ongeschreven regels en gebruiken. Als ik naar de kopieermachine ga, blijkt die alleen te werken met een mevrouw die lunchen is. Ik zoek verder terwijl buiten een wolkbreuk losbarst. Onweer en donder. Door de ramen zie ik buiten mensen rennen. Over een paar minuten zal de hele stad, net als gisteren, weer onder water staan.

Als de mevrouw eindelijk terugkomt, begint ze voor mij een deel van het boek te kopiëren. Bij elke bladzijde loopt de machine vast. Als ze eindelijk klaar is stopt de regen. Door heel diepe plassen waad ik terug naar mijn appartement.

De drukkende hitte is het eerste uur na de wolkbreuk verdwenen maar daalt dan met net zo veel gemak weer neer. Iedereen is drijfnat en veegt continu zijn gezicht en nek af met een zakdoek. De zomer is sneller toegeslagen dan verwacht.

Het laatste feest van de week huwelijksceremoniën vindt plaats in het huis van de zus van de echtgenoot van de dochter van de zus van de moeder van de bruid. Familierelaties zijn tot in derde graad nog net zo belangrijk als in de eerste. Het is een huis dicht bij het strand. Maar als we aankomen is het al donker en zijn de muggen heel agressief. De gasten vormen zoals overal op de wereld een kring. Ik ben er ondertussen aan gewend. Men drinkt alcohol en fris. Er zijn wat hapjes en tegen het eind van het feest komt het eten op tafel. Iedereen scheidt een bord op, eet meestal staande en met zijn handen en gaat daarna naar huis. Tijdens het eten raak ik in gesprek met de eigenaar van het huis. Ook hij blijkt connecties met Coonoor te hebben. Hij had er een huis en de huurder was een oude Engelse legerofficier die vorig jaar is gestorven. Maar zijn Indiase vrouw leeft nog.

Zou het me lukken nog ergens één levende Brit(se) te vinden?

1 april

Het is al weer heel erg heet als ik wakker word. Maar mijn was van gisteren is nog niet droog, de vochtigheidsgraad is te hoog. Ik was, net als iedereen hier, al mijn kleren die ik gedragen heb, al is het maar voor een uurtje. Dus hangen de waslijnen op het balkon constant vol. Wondjes genezen erg langzaam. Ik heb me een paar dagen geleden gestoten aan een ijzeren kast, en de wond wil gewoon niet drogen. Nu, dankzij een combi van geneesmiddelen, is hij eindelijk dicht.

Ik wil proberen over drie dagen de nachttrein naar Coimbatore te pakken, een stad aan de voet van de heuvels waar Coonoor ligt. Nameeta probeert een kaartje te krijgen maar het is moeilijk. We gebruiken de komende dagen om contacten te leggen met mensen in Coonoor. Nameeta's kantoortje in het ziekenhuis maakt volle dagen. Via Sanjay, die ik op de bruiloft heb ontmoet, heeft ze via zijn neef contact gelegd met een professor en een oude legergeneraal. Via de man van gisteren hebben we het adres van de weduwe van de Engelse legerofficier. De broer van Nameeta's vader, die in Coonoor woont, wordt gebeld en een nicht heeft een schoonmoeder die buiten Coimbatore woont. Zij zal, als ik een kaartje bemachtig, haar 'driver' sturen om me van het station op te halen. Ook wordt er een Coonoorse vriend van de nicht geregeld die me zal ophalen en meenemen naar zijn theeplantage. Soms weet ik niet hoe te reageren op zo veel gastvrijheid en support. Ik koop allerlei cadeautjes voor mensen die ik helemaal niet ken.

Een van de beroepen die ik wil bestuderen is 'de strijker'. Overal in India, of het nu op het platteland is of in de stad, zijn mensen die strijken. Sommigen hebben een eigen winkeltje maar meestal werken ze onder een trap, op straat onder een stuk plastic of aan een handkar. Ze gebruiken kooltjes die in een grote ijzeren strijkbout worden gedaan.

In mijn buurtje zijn er zeker drie. Nameeta gaat mee om te vertalen. Ik zie hoe het eerste ijzer van de dag wordt gevuld met wat strootjes en kooltjes. Beetje kerosine erbij en de fik erin. Ondertussen wordt de handkar omgebouwd tot het winkeltje. Een stuk plastic wordt vastgemaakt aan het hek van een huis en de eerste kleren arriveren. Vrouwen die met de auto hun kinderen naar school brengen, dumpen een zak kleren. Iemand die langsfiets vraagt of zijn broek er even tussendoor kan. De strijkvrouw doet ongeveer 200 stuks per dag. Het strijkijzer weegt 7 kilo. Alleen tijdens het regenseizoen (dat 3 maanden duurt) kan ze hier niet werken en probeert ze ander werk te vinden.

Ik vraag oma of ik morgen haar auto, een oldtimer Ambassador, mag huren. Zij heeft een chauffeur die op oproepbasis voor haar werkt.

Wat vaak heel moeilijk is, is dat je niet weet wat er van je verwacht wordt, je de regels niet kent. Ik groet de bewaker bij de toegangspoort van het huis. Niemand doet dat. Met tot gevolg dat hij me zwaaiend verwelkomt als ik alleen binnenkom, niet als ik met anderen ben. Het kastesysteem is nog volledig in werking. Indiërs van de hogere kasten zien de lagere kasten niet. Waarom ik zo vreselijk veel toegangen heb is omdat ik de dochter van de voormalige *chief-minister* (minister-president) van de staat Maharashtra als assistente heb. Tijdens de eeuwwisseling was haar vader minister van Energie van India. Het gezin is heel modern maar elke keer als ik vraag: mag dat, kan dat, is dat juist? Lachen ze en knikken.

2 april

Acht jaar geleden raakte ik Nameeta nadat we zes weken hadden samengewerkt niet aan, misschien een hand als afscheid, maar waarschijnlijk alleen samengevouwen handen voor mijn borst en een buiging. Nu geven alle jongen mensen elkaar hier een omhelzing zoals bij ons ooit 'de drie kussen' kwamen overwaaien uit Frankrijk. Ook kleden jonge vrouwen zich steeds westers. Behalve als ze arm zijn, dan dragen ze een sari. Daarnaast zijn ook de winkels veranderd. Er is olijfolie, gesneden wit fabrieksbrood en voorverpakte kaasplakjes (vierkantjes). Ook zijn er minder grote antieke auto's, die had je destijds eigenlijk alleen maar, nu overal van die kleine witte moderne autootjes. Er zijn supermarkten gekomen waar alles een vaste prijs heeft, vroeger kon je fruit en groenten alleen op de markt kopen en moest je op alles afdingen. Sowieso zijn er meer winkels met vaste prijzen. Ook voor kleding en dergelijke. Verder heeft de computer op alle gebieden zijn intrede gedaan en daardoor schijnt er minder corruptie in de onderlagen te zijn, maar dat kan ik niet zien.

Het lijkt te lukken om een kaartje voor de trein te krijgen. Een van de moeilijkste dingen. Er zijn giga wachtlijsten en alleen geduld en geluk helpen je aan een kaartje. Of je moet het natuurlijk maanden van te voren kopen. Om er zeker van te zijn dat ik in de trein kom heb ik dit keer gekozen voor eerste klas AC (airco), met een garantie betaald om boven aan de wachtlijst te komen.

Buiten wacht de Ambassador met een Engels sprekende chauffeur, al blijkt dat laatste een beetje een eufemisme. Oma heeft me een lijst gegeven met dingen waar ik heen moet en ik beland in de meest toeristische dag tot nu toe – van een kunstenaarsdorp aan zee, naar een openlucht museum over Zuid-India en als sluitstuk een fantastisch tempelcomplex. Alles licht een kilometer of 50 buiten Chennai. Het is onwaarschijnlijk heet, maar in de bejaarde auto loeit de airco. Ik maak lange lijsten met alle beroepen die ik zie. Want hier werken de meeste vakmensen nog gewoon langs de straat: de fietsenmaker, de mandenvlechter, de ijzerbewerker, de steenhouwer... En dan zijn er natuurlijk allerlei verkopers, van watermeloenen tot schommelstoelen. Ik zie boeren, priesters, vissers en kappers. Alles gebeurt op straat. In de schaduw, wel te verstaan. Van alles wat ik zie maak ik aantekeningen. Ik verlang ernaar om naar Coonoor te gaan. Ik denk dat als alle verhalen kloppen, het stadje de locatie van mijn nieuwe verhaal zal worden.

Ik heb mijn ticket voor de trein. Heeft nog wel drie bezoeken aan het reisbureau gekost maar ik heb hem. 'Thuis' maak ik een pakket voor de post. Ik heb te veel boeken gekocht en ben allang boven het maximale gewicht aan bagage voor de thuisvlucht. En de KLM is erg zeikerig bij elke extra kilo.

3 april

Ik neem afscheid van Nameeta en haar familie. Haar betalen is altijd moeilijk maar ik wil per se het lang geleden afgesproken bedrag betalen. Nameeta heeft, al was ze door de ziekte van haar moeder minder beschikbaar, me werkelijk met alles geholpen. Zonder haar was het meeste wat ik gedaan heb en vooral ook hoe ik het heb kunnen doen, onmogelijk geweest.

Tante wil me nog per se meenemen naar een lunch op de club. Het is alsof ik terug stap in de tijd. Bejaarden Indiërs zitten in een ongelooflijk Engels aandoende club te kaarten, lezen of lunchen. Tante tettert en ik laat haar tetteren. Ik heb zin om weg te gaan.

Ik breng het pakket naar de post en kies voor airmail (kan ook sea-mail). De postbeambte zegt dat het over een maand aankomt. Sea-mail is drie maanden. Ik check en beantwoord nog een keer mijn e-mail en pak mijn koffer.

Als ik om negen uur de trein in stap, blijken er meerderen vormen eerste klas te zijn. Ik had gerekend op een coupé voor twee, maar ik zit in net zo'n wagon als van Bombay naar Madras, alleen zijn er nu gordijnen, laken en dekentje en er is airco. Ook niet met z'n achten maar met z'n zessen. Ik zit met vijf zakenmannen en maak direct mijn bed klaar. Om vijf uur moet ik in Coimbatore eruit en er is geen wagenbeheerder die me komt wekken. De man boven mij snurkt zwaar en ik word elke keer wakker om op mijn horloge te zien dat er weer een half uur is verstreken.

4 april

Ik schrik wakker in een lege coupé, de trein staat stil bij een station. Ik vraag aan iemand in de open gang waar we zijn. Coimbatore is het antwoord. De schrik slaat me om het hart (ouderwets uitgedrukt maar zo voelde het), want mijn koffer zit vast met een ketting, de zit sleutel in mijn tas, en ik heb overal nog spullen liggen. Als een idioot zoek ik mijn sleutel, koffer los, prop alles snel in een plastic tas en werk me naar buiten. De trein staat nadat ik naar de wc ben geweest, andere kleren heb aangetrokken en me een beetje heb gewassen nog steeds stil. Ik loop naar de uitgang. Daar staat iemand me op te wachten. We herkennen elkaar van de bruiloftsreceptie. De chauffeur rijdt ons door de nog stille nacht naar zijn huis. Volgens zijn schoonzus (Nameeta's nicht) leven ze in een prachtig huis, maar als ik aankom blijkt het een soort bungalow te zijn midden in een verbouwing. Zijn moeder zegt dat hij in het ziekenhuis is en dus neemt zij de honneurs waar. Ik kan naar het toilet, maar ook daar is het alleen maar cement en een wasbak vol stenen.

We drinken thee onder een afdak. De zon komt op en ik zie palmbomen en exotische bloemen. We maken een wandeling over zijn kokosnoot-, bananen- en nootmuskaatplantage. Tussen de bomen scharrelen pauwen (beschermde vogels in India). We lopen langs wat huisjes waar een boerenfamilie woont die het achterste deel van zijn plantage heeft gekocht en een bepaalde noot verbouwt. We zien de sporen van een wild varken. Terug bij zijn huis laat hij me zien hoe de vrouwen van kokosnootbladeren matten vlechten waarmee ze hutjes bouwen. Bij een put maken de melkmannen hun kannen schoon met een dot gras. Omdat er maar één badkamer functioneert duurt alles langer dan ze willen, maar als we allemaal, ik ook, een ochtendbad hebben genomen en fris zijn, ontbijten we van bananenbladeren (het originele bord in Zuid- en Midden-India) en stappen daarna met hem en zijn vrouw in de auto.

Hij brengt me naar een heel oude tempel die tegen de heuvels achter hun huis ligt. Achter de tempel is een pad, beginnende met een heel steile trap omhoog, waar uitsluitend mannen blootvoets de zeven heuvels moeten beklimmen om de goden te eren. Er zijn veel pelgrims die de tocht ondernemen. Ik mag voor het eerst mee het diepere gedeelte van de tempel in. De priesters, brahmanen, zegenen, zingen mantra's, ontvangen geld, doen as en geelwortelpoeder op ons voorhoofd. We lopen tot het begin van de trap de berg op. Bij de entrepoort zitten tientallen mannen in oranje kleren – lange haren, gezichten vol veges en vlekken as en geelwortel en een of andere rode kleurstof. Ze laten een mekkerend smekend geluid horen als ze mij zien. Wit betekent geld. Ik zwaai, ze zwaaien terug.

Een paar kilometer verderop is het yogacomplex van Sadhguru, en yogi die instituten over de hele wereld heeft. Sindhuja (de vrouw van mijn gastheer) laat in de auto haar kritiek op de yogimeester horen. Volgens haar zijn hier veel jonge vrouwen die zich aan de meester binden en die alle contact met thuis verbreken. Ze mogen trouwen maar geen kinderen krijgen. Als we aankomen zie ik, midden in een jungleachtig natuurpark waar nog wilde olifanten rondlopen, een met geld van de buitenlandse aanbidders gebouwde tempel voor Shiva. Het is een groot rond bouwwerk. Ook rijzen er andere grote, prachtige gebouwen op het terrein op. Mooie materialen en vormen. Als we de tempel in willen komt er een in het

oranje geklede discipel op mij af. Hij steekt een verhaaltje af over dat ik nu op heilige grond kom, dat we eerst langs drie grote beelden zullen lopen die de wereld vertegenwoordigen, dat we dan naar het water mogen, dat dit water is geheiligd met bepaalde mineralen en edelmetalen, dat ik me erin kan wassen, maar dat ik niet mag praten en dat hij openstaat voor alle vragen. We lopen verder, geven onze schoenen af bij een daarvoor bestemde ruimte, vrouwen mogen elk hele uur naar binnen, mannen elk halve uur. Het is kwart over 11 dus wij vrouwen mogen naar binnen, nadat ik eerst weer door een andere oranje geklede volgeling ben geïnstrueerd hoe ik me moet gedragen. We lopen naar de voorwasruimte waar we onze voeten wassen maar waar je als je wilt je ook helemaal kunt douchen. Vandaar over rubber matten naar de badruimte. Als ik de ruimte binnenkom geloof ik mijn ogen niet. Het is een heel grote, diepe ruimte, ik denk wel veertig of vijftig meter diep. Een brede trap (zeker 25 meter) loopt over de hele breedte naar beneden. Het zijn onhandig diepe treden, die ontzag afdwingen. Beneden in de ruimte is over de hele breedte een bad (25 bij 5 meter). Onder aan de trap staan vrouwen met hun voeten in het water. Iets van de rand zijn ook vrouwen die helemaal in het water zijn, daar is het dieper. Als we beneden aankomen gaan ook wij in het 'heilige' water staan. Aan de rand is ongeveer een meter een ondiep deel, waar de meeste vrouwen staan. In de diepe bak die helemaal van koper is en waarvan ik de bodem niet kan zien staat onder water het fallusbeeld van de god Shiva. Langs een van de heel hoge wanden van het bad komt over de hele breedte van de muur water naar beneden stromen. Vrouwen in oranje jurken 'zwemmen' in het bad om het fallusbeeld. Ze hebben het met hun armen beet en buigen elke keer met hun hoofd waarbij ze zo lang mogelijk onder water proberen te blijven. Een van de vrouwen is een westerse vrouw, ik had al gehoord dat hier heel veel westerse volgelingen zijn. Niemand spreekt maar de vrouw is op een zeer gebiedende manier met haar ogen aan het communiceren over wie wel en wie niet het water in mag. Om en om gaan de vrouwen op een soort hysterisch devote manier onder water, waarbij ze het fallussymbool zo veel en lang mogelijk omarmen. Andere vrouwen wassen zich aan de kant. Ik kijk. Er gaat een bel. De vrouwen worden uit het water gehesen en we klimmen allemaal weer omhoog de hoge treden op naar buiten. Van hieruit gaan we naar de meditatiekamer, het gebouw is een perfect ronde halve bol. Natuurlijk is er eerst weer een volgeling die me aanspreekt en me de regels vertelt. Ik kom de grote ruimte binnen. Eerst is het donker maar mijn ogen wennen snel. Het enige licht is dat wat door de deur naar binnen valt. In het midden staat weer het Shiva fallussymbool dit keer is er een grote koperen cobra die zich om het beeld heeft geslingerd. Voor het beeld liggen bloemen en staan wat kaarsen. Langs de wanden zijn ondiepe inhammen, waar volgelingen in kleermakerszit zitten te mediteren. Ook op andere plekken in de ruimte zitten op matjes mensen te mediteren. Iedereen die binnenkomt loopt met de klok mee, net als in elke tempel in India. Ik zet me neer in een lege nis. De westerse vrouw uit het bad komt druipend binnen en zet zich iets verder in een nis neer. Ik zie meer westerlingen zitten. Maar vooral Indiërs. Als ik na een tijdje weer naar buiten ga, komt er net een hele hausse nieuwe mensen aan, allemaal in het verwassen oranje, de meesten met een yogamatje onder de arm. Allemaal dragen ze een pasje aan een koord om hun hals. Zij zijn intern en wonen in dormitory's waar wij niet mogen komen. Ik zie mensen die op hun pasje het woord 'silence' hebben staan. Zij blijken niet te mogen praten. (Ik krijg jammer genoeg niet de mogelijkheid hen te bestuderen.) Veel van de mensen die nu binnen gaan zijn westerse volgelingen. Bij de uitgang word ik weer door een daarvoor aangewezen volgeling aangesproken, dit keer met de vraag waar ik vandaan kom. Als ik zeg 'Holland' krijg ik een folder in de hand geduwd met informatie over hun centra in Europa.

We vervolgen onze weg en komen in de ruimte waar we cd's en dvd's van de meester kunnen aanschaffen. Ook zijn er vele foto's van hem –Sadhguru lachend, serieus kijkend, starend – de guru heeft zich op honderden verschillende manieren laten vastleggen en je kunt het allemaal kopen. Net als tassen met zijn naam, placemats of gevlochten mandjes. Aan het

einde van de rit komen we uit bij een loket, nu aan de achterkant van de ruimte waar we onze slippers hebben afgegeven. Net als in Ikea zijn we netjes overal langs geleid. En het laatste is natuurlijk het restaurant.

Op de terugweg stoppen we even bij een oom, de broer van de vader van mijn gastheer. Ik kom in een soort zelfgebouwd paleisje overladen met jachttrofeeën. De oom heeft een zwarte omhoogkrullende snor, een sabeltjigertand om zijn nek, zwart geverfd haar, gouden ringen aan zijn vingers. Hij doet denken aan een oude circusposter; de man die de menselijke kanonskogel is: hij heeft dezelfde overdreven glimlach en onwerkelijk gezicht. Hij geeft me een rondleiding door zijn huis. Elk item, elk meubel, alles in het huis heeft hij vormgegeven. Het bestaat uit houtsnijwerk en hertengeweien, schilderijlijsten, kapstokken, stoelleuning, tafelpoten, bedranden, kasten, raamkozijnen, deurposten, alles gemaakt van de combi hertengewei en houtsnijwerk. De ene kamer is nog extremer dan de andere. In de slaapkamer staan bij de deur twee geweren, ook versierd met houtsnijwerk en hertensnijsel. De geweren blijken geladen. 'Waarom?' 'Voor wilde honden, katten en ongenode gasten,' lacht hij.

De *driver* van een vriend van de nicht van Nameeta die me zou komen ophalen op een afgesproken plek, blijkt vertraagd. Ik vraag mijn gastheer de wachttijd te verkorten door mij 'wat ik het mooiste vind van Coimbatore' te laten zien. Hij denkt lang na. Mijn gastheer, is doof geboren. Hij heeft net als de kinderen die ik op de dovenschool in Chennai zag, onderwijs gehad. Ook hij heeft leren praten. Maar hij heeft het geleerd. Ik heb het eerste uur helemaal niet doorgehad dat hij doof was. Hij begint te rijden. We stoppen bij een kraampje bij de ingang van een shopping-mall. Trots wijst hij naar zijn kraam. 'My shop! You like corn?'

Coimbatore is net als alle steden in India een ongelooflijke rotzooi van kapotte wegen, slecht geschilderde huizen, overal mensen en toeterende auto en riskja's die zich door elkaar heen wroeten, straatverkopers, open winkels, stoffige bomen, fluitende verkeersregelaars op krakkemikkige verhogingen midden op kruispunten. Mijn gastheer vraagt of ik zijn moeder wil zien die in het ziekenhuis ligt. 'Wat heeft ze?' vraag ik. 'Ze is al oud, ze heeft niet veel.'

Privé-ziekenhuizen in India ruiken niet naar lysol, er zijn veel bewakers en heel veel bezoekers. We gaan een kamer binnen op de vierde verdieping. Op een bed in het midden van de kamer ligt een jongeman die heel ver heen is. Een oog zwaar beschadigd, zijn vier ledematen liggen op vier onafhankelijk steunen. Op zijn schedel een groot litteken van een operatie. Ik word voorgesteld aan de zieke. Ik heb geen idee wie hij is. Dan neemt een vrouw me mee naar een andere kamer. Zij blijkt de moeder van mijn gastheer. Ik kom erachter dat een neef een maand geleden een heel zwaar motorongeluk heeft gehad. Zijn linkerhersen helft is zwaar beschadigd en de helft van zijn lichaam is verlamd. En net als overal in India verzorgt de familie elkaar dus hier ook.

Eindelijk, vier uur na de oorspronkelijke afspraak, is de chauffeur die me komt ophalen er. We rijden de stad uit op weg naar de Nilgiris (het berggebied waar Coonoor ligt) over een drukke tweebaansweg. Iedereen haalt in en toetert. Al snel wordt het donker. De overvolle bussen duwen zich met levensgevaarlijke vaart door het verkeer. Een weg in India moet je je als volgt voorstellen: een strook asfalt waarvan de zijden altijd rafelig zijn. Ook in de steden gaan ze over in zand (bij regen in modder). Dan is er meestal een soort verhoging vlak voor de gebouwen maar die zijn allemaal verschillend van hoogte en aangelegd door de eigenaren van de winkels. Want hier zijn nog steeds bijna alle gebouwen langs de weg open winkels, die 's nachts gesloten worden met een rolluik. De weg zelf, het asfalt, kent geen signaleringsstrepen, stoepbanden, verlichting of iets anders. Het asfalt lijkt gewoon neergekwakt en platgewalst, net breed genoeg om als tweebaansweg te functioneren. Op de

weg rijden veel oude auto's, op diesel rijdende vrachtauto's en bussen die grijze wolken uitlaatgassen uitstoten. Ook rijden er motor- en fiets-riksja's, motoren, fietsen beladen met allerlei waar en zelden met verlichting. Dan lopen er heel veel mensen, koeien, geiten en ezels. Veel van de beesten, en zeker de koeien, behoren niemand toe, en die grazen tussen het afval. Want langs alle wegen ligt overal afval. Iedereen gooit alles uit de auto en vrouwen vegen alleen hun eigen stoepje schoon. Tussen al dit afval snuffelen beesten, maar ook vaak mensen. De winkels langs de kant zijn heel kleurig. Indiërs houden van felle kleuren. Ook de vrouwen lopen altijd in felgekleurde sari's. Het wegdek zelf zit vol diepe gaten, scheuren en kuilen. Vooral bij regen heb je geen idee waar je moet rijden. Elke auto die wil inhalen toertert en als het donker wordt er met lichtsignalen gewerkt. De meeste auto's hebben groot licht aan. Ik snap niet hoe mijn *driver* zich zo gemakkelijk door dit verkeer beweegt. Heel de tijd word ik verblind, telkens is er opeens een koe, een mens, een overhangende tak, een auto met pannen, allemaal midden op de weg. De lucht is gevuld met stof en rook. En om het volledig te maken: veel bestuurders proberen de kuilen te ontwijken en rijden net zo makkelijk tegen het verkeer in.

Langzaam beginnen we te klimmen. De zinderende hitte van de laaglanden maakt plaats voor de koelte van de bergen. We klimmen over een smalle weg vol haarspeldbochten. Het wordt rustiger, is pikdonker en straatlantaarns zijn hier et. Ik heb geen idee waar ik heen ga. We passeren enkele vrachtwagens en er komen ons steeds meer bussen tegemoet. Er schijnt in een grotere stad voorbij Coonoor vandaag een congres van de communistische partij te zijn geweest en alle bezoekers keren huiswaarts. Op een gegeven moment zien we een bus met pech staan. Hij wil naar beneden, wij gaan omhoog. Nu pas wordt duidelijk waarom het zo rustig was want achter deze bus staat een file van zeker tien kilometer aan bussen en auto's vol communisten met vlaggen. Die onmogelijk meer voor of achteruit kunnen. Omdat het verkeer aan onze kant nog een beetje beweegt gaan we stap voor stap vooruit. Bij de bochten moet het verkeer de meest onmogelijke manoeuvres maken om elkaar te kunnen passeren. De tocht die normaal een uur duurt wordt er een van vier uur.

Eindelijk zijn we er. Harmesh (de vriend van de nicht van etc.), zijn vrouw en zoon en twee vrienden hebben lang om me zitten wachten, de fles rum op de tafel is bijna leeg en de stemming zit er in. Snel trek ik wat warmers aan, de nacht is hier koel. En tien minuten later duik ik met totaal onbekenden weer de auto in. Ze willen eten op de club.

Het is laat, de club is bijna verlaten. Ik vertel waarnaar ik op zoek ben. Harmesh knikt. Engelsens, ja hoor, die zijn hier nog. Even later word ik voorgesteld aan Allen Okeley, een bekakt pratende Engelsman met een ongelijk been. De eerste echte! Ik zeg dat ik hem graag binnenkort wil spreken. Dat is geen probleem.

5 april

Harmesh is een heel grote bron van informatie. Hij kent werkelijk iedereen en iedereen kent hem. Zijn vrouw, Rakhi, probeert me te overtuigen dat ik nog wat langer blijf maar ik leg haar uit dat ik hier ben om te werken en dat ik wil beginnen. Wegkomen van haar huis echter, lukt niet, elke keer verzint ze weer een nieuwe smoes om me langer te houden. Dus zet ik om twaalf uur mijn koffer bij de deur, dat moet toch een duidelijk teken zijn. Pas als een andere contact-man mij belt en zegt dat de directeur van het hotel al twee uur op me zit te wachten wordt eindelijk de *driver* gebeld.

Tegen de tralies voor mijn hotel-raam zit een familie aap. Moeder, vader en kindje aap. Ik jaag ze weg want bij een beetje aanmoediging kan kindje aap ze zo tussen de tralies van het raam door.

Rakhi heeft me aangeboden de stad te laten zien. Dat blijkt in te houden een bezoek aan de enige mall. Shopping malls zijn een nieuwe trend in India. Deze mall is echter zo ouderwets dat het weer een bezienswaardigheid op zich is. Twee verdiepingen met toonbanken met horloge's, bh-bandjes, oorbellen, haarspelden, godenbeeldjes en vazen. De naast elkaar geplaatste waren hebben vaak niets met elkaar te maken. Ik koop twee rollen wc-papier omdat dat er in het hotel niet is. Indiërs spoelen hun billen met water. Dat is oké als het heet is, maar hier in de bergen (Coonoor ligt op 1900 meter) is het koel en drogen je billen niet vanzelf. Ik wil ook een paraplu. Die blijken we alleen op de markt te kunnen kopen. We parkeren bij de markt en Rakhi geeft haar *driver* de opdracht een paraplu voor me te kopen. 'Nee,' zeg ik, 'ik wil zelf de markt op.' Rakhi volgt me, ze is nog nooit op de markt geweest.

De markt is een wirwar van heel smalle steegjes met gedeelten voor kip, vis, groenten, textiel, kruiden en allerlei andere waren. Angstig loopt ze achter me aan. Ik zeg haar dat ik hier vaker heen zal gaan. Ik zie haar griezelen.

We rijden verder. Eerst naar de Wellington Club, gelegen tussen grasgroene velden waar gegolfd wordt. Sprookjeachtig mooi. Alles ademt het oude Britse rijk. Dan langs de leger-opleidingsschool. Het leger en de thee zijn de twee voornaamste industrieën in Coonoor. We stoppen bij de Coornoor Club. Clubs zijn een zeer Brits overblijfsel. Een ontmoetingsplek waar je kunt sporten, kaarten, bridgen en snookeren. Er zijn zitjes waar mensen kwebbelen, een eetzaal en een bibliotheek. Het personeel, alleen mannelijk en altijd in uniform, wordt '*bearer*' genoemd, Indisch-Engels voor 'bediende'. We drinken thee en eten zachte sandwiches. Rakhi vertelt me dat Harmesh me morgen naar Kotagiri zal brengen, waar een oude Engelse vrouw woont...

6 april

Ik word gewerkt door de telefoon. Het is zondag half acht. Wat ik voor ontbijt wil. Even later gaat weer de telefoon. Rakhi. Of ik kom ontbijten. Ik zeg dat ik al aan het ontbijten ben. Weer de telefoon, de manager van het hotel wil me graag ontmoeten.

Ik vertel de manager dat ik op zoek ben naar legermensen, oude Engelse villa's, de brandweer en Engelsen. Hij geeft me allerlei nieuwe ingangen. Ik vertel dat ik morgen met de trein naar Ooty wil, de grootste stad van het district op de top van de berg, waar ik een afspraak heb met een professor. Hij zegt dat ik de vroege trein (van 07.45 uur) moet nemen, die van elf uur is te druk. Ik vraag waar het station is. Hij zegt dat zijn *driver* me wel zal brengen. Als ik hem vraag of het veilig is om mijn laptop in mijn kamer achter te laten, beaamt hij dat. Hij zal zorgen dat er niemand op mijn kamer komt.

Ik wil het stadje leren kennen en loop tussen de heuvels door naar Harmesh' huis. Het is zondag en overal wordt de was gedaan. De familie zit nog aan de ontbijttafel. Toast, scrambled egg, worstjes en kip (ook weer een Brits relict). Na het ontbijt, dat eindeloos duurt, vertrekken we naar Kotagiri. Harmesh zal me ook een oude Engelse bungalow en een theeplantage laten zien.

Op de theeplantage, van Rakhi's familie, legt Harmesh me uit hoe de vrouwen plukken en hoe de mannen de grond bewerken. Dan verdwijnt hij en blijf ik achter met Rakhi, haar zussen, schoonzussen en moeder. Ze willen me voor de tv planten maar ik zeg dat ik wat ga wandelen. Rakhi wandelt mee. We zijn in een gebied met heel vele kleine heuvels, op 1900

meter hoogte. Allemaal valleitjes met theeplantages. Sommige goed onderhouden, sommige slecht onderhouden.

Terug in het huis begint het eindeloze wachten. Ik heb geen idee waar Harmesh is en of ik de Engelse vrouw zal ontmoeten. De Engelse bungalow blijkt Rahki's ouderlijk huis te zijn en is zo verbouwd dat er niets meer te zien is van destijds. De vrouwen koken en roddelen in het locale dialect. Opeens wordt me verteld dat ik mijn afspraak met kolonel Wright (een oude legerman) moet afzeggen want om 7 uur kan ik de oude Engelse dame ontmoeten. Ik bel de kolonel en maak een afspraak voor dinsdagochtend. In plaats van 'ja' gebruikt hij steeds het woord 'roger', alsof we in een oude oorlogsfilm spelen.

Eindelijk om vier uur is er lunch klaar. Ik word aan een tafel met de kinderen gezet, want ik moet vreselijke honger hebben. De rest van de volwassenen lijkt verdwenen. We eten. De lamscurry is zo scherp dat mijn neus druipt en mijn ogen tranen, terwijl ik echt heel heet kan eten. Als we klaar zijn verschijnen uit het niets de zussen en schoonzussen. Ze schuiven hun eten snel naar binnen en roddelen verder. Ik kan delen van hun gesprek volgen omdat ze Engelse woorden gebruiken – iemand die dronken is geweest, over iemand die wel heel erg snel na haar huwelijk zwanger is, over de prijs van hun personeel etc. Ik doe een oefening geduld. Ik staar over de theevelden, ik kijk naar een jongen die een aardappelveldje wiedt, ik probeer mijn gedachten te laten varen.

Als Harmesh na uren weer verschijnt, vraag ik naar de oude Engelse vrouw maar het blijkt dat ik niet met haar, maar met de bewaker van het lokale archief ga spreken. De tijd verstrijkt. Men kletst en kletst. Dan wordt er aanstalten gemaakt te vertrekken. De tocht gaat echter niet naar de archief-man maar naar Rahki's oma, over wie ze me de eerste dag heeft verteld – hoe fit ze nog is, hoe ze nog elke dag in het veld werkt en altijd, zelfs bij de kou, op blote voeten loopt. Maar oma ligt als een zombie op het bed. Een van de zussen vertelt me later dat ze al een jaar niet het bed uit is geweest omdat haar oudste zoon is gestorven en nu ook haar tweede zoon is gestorven verwacht niemand meer dat ze ooit nog dat bed uit zal komen. Na weer een kopje thee met een kaakje en een half uur luisteren naar vijf mensen die in het locale dialect nieuwtjes uitwisselen, vertrekken we weer. Op naar de archiefman? Nee, Harmesh rijdt naar een mooi uitzichtpunt. Vandaar gaan we weer terug naar het ouderlijk huis van Rahki. Ik begin moedeloos te worden. Maar in het huis wacht een vriend van Harmesh, die ons naar zijn dorp brengt, twee heuvels verderop. Net voor het vallen van het donker komen we aan bij een huis. Dit blijkt een museum. Er staan me vijf vrouwen op te wachten. Het huis is het eerste stenen huis in de Nilgiris ('de blauwe bergen'), gebouwd door John Sullivan. Ik onderga de rondleiding zo geduldig mogelijk. Ik bekijk de foto's van de oorspronkelijke stammen en voel de ogen in mijn rug als ik de verplichte toelichtingsteksten lees. Veel is het niet. Als ik weer beneden ben lijkt het mij correct om geld te doneren. Ik geef een maandloon voor een arbeider. Voor dit geld wordt een bon uitgeschreven. Ik betaal en wacht waar de anderen blijven. Na vijf minuten komt een van de vrouwen schuchter naar me toe en zegt dat ik ook nog mijn entree moet betalen – dubbel entree want ik ben geen Indiër! Ik heb net betaald als er een meneer arriveert. Ik denk: 'de archivaris'. Mis! De archivaris blijkt alweer vertrokken te zijn. Hij was hier, maar wij waren er niet. We stappen weer in de auto. Maar twintig meter verderop wordt er al weer gestopt. We gaan een huis binnen en worden in een zitkamer geplant. Dit is altijd de kamer direct naast de voordeur. Daarachter bevinden zich de slaapkamer, de keuken en het toilet. Natuurlijk staat in elke zitkamer ook een bed, want overal wordt geslapen. Met de twee mannen wacht ik – ik durf niet meer te vragen waarop. Elke keer als ik iets vraag krijg ik een afwimpelend 'ja' te horen. Nameeta en Gogi hebben dat ook. Zij begrijpen niet dat ik alleen maar wil weten wat er gaat gebeuren, dat het mij niet uitmaakt of een ontmoeting lukt of niet. Maar het lijkt net of ze hopen dat als ze 'ja' zeggen op een moeilijke vraag, de goden het misschien ook wel willen uitvoeren. Ik hou dus mijn mond. Ik wacht af, drink mijn thee en eet het kaakje. Langzaam begin ik te begrijpen

dat we in een huis zijn waar de dertiende dag van het overlijden van de moeder wordt ‘gevierd’. Iedereen die het huis passeert krijgt een maaltijd aangeboden, maar Harmesh heeft zich er onderuit weten te werken en we hoeven dus alleen thee en een kaakje te nuttigen. Rakhi en haar schoonzus hebben wel een hele maaltijd naar binnen moeten werken, terwijl zij pas twee uur geleden heel erg veel rijst hebben gegeten. Op het moment dat ik mijn theekopje neerzet, springen de twee mannen op. We gaan weer de auto in. Waarheen? Twintig meter terug naar het museum. De archivaris is op komst! Het is ondertussen aardedonker, geen maan, veel sterren, hier en daar lichtjes in de hutjes en huisjes.

Terug in het museum. Een voor een komen er mannen binnen. Bij elke man denk ik ‘de archivaris’. Telkens mis. De kamer waar we zitten is ondertussen vol mensen en dan – *there he is* – de archivaris! Grijzend, wonend in Chennai, lichtelijk arrogant. Of ik hem eerder benaderd heb? Of ik die vrouw ben die een filmscript wil schrijven over John Sullivan? Ik zeg dat ik een roman aan het schrijven ben. Hij zegt dat de laatste roman over ‘de blauwe bergen’ zevenentachtig jaar geleden is geschreven. Ik voel mezelf de geschiedenis in geschreven worden. Hij nodigt ons uit plaats te nemen op stoelen waarvan ik dacht dat het museumstukken waren.

Ik moet alles vertellen. Wie, wat, waar, waarom. Dan komen hun feiten. Ja, er is een Engelse vrouw. Er volgt een lange discussie over haar naam, mrs. Johnson? Ze praten (lokaal dialect), er wordt gebeld (ook lokaal dialect). Nee, Johnstoon! Er wordt heftig geknikt en dan het verlossende telefoontje: mrs. Johnstone. Zij is 93 en echt nog Engels. Ondertussen weet ik van de schoonzus dat ze bibberend van de ouderdom nog over de markt loopt. Terwijl ons gesprek vordert blijkt de assistent van de archivaris de pleegzoon van mevrouw Johnstone in Chennai te hebben gebeld. Ik mag haar morgen ontmoeten. Maar morgen moet ik naar Ooty! Dan dinsdagochtend. Heb ik Kolonel Wright. Dinsdagmiddag dus. Veel afscheid. Terug naar het huis van de moeder. We moeten weer wachten. Ik praat met Harmesh’ vriend. Hij vertelt over zijn opa, die riksjatrekker en -duwer voor de Britten was hier in de bergen. Zijn vader was bediende in het huis van een Engelsman. Ik vraag naar de werkomstandigheden, maar volgens de vriend was werken voor de Engelsen fantastisch. Terwijl ik nu toch al heel vaak heb gehoord dat het hel was.

Ik ben moe. Ik wil terug naar het hotel.

Terug in mijn kamer – niet schoongemaakt. Op naar de receptie. ‘Maar mevrouw, u hebt gezegd dat u waardevolle dingen in uw kamer hebt, dus mogen we hem alleen schoonmaken als u erbij bent!’ ‘Maar ik moet werken overdag.’ ‘Dan gaan we ’m nu schoonmaken.’ ‘Maar ik wil nu werken!’ Een van de mannen aan de receptie vraagt wat ik dan doe. ‘Ik ben een onderzoek aan het doen.’ Ik heb even genoeg van iedereen en wil gewoon schone handdoeken en mijn verslag schrijven – maar geen kans. Ik moet mee naar een kamertje. Hij is directeur van het hotel – hij dacht al dat ik research deed. Harmesh? Ach nee, die weet niets – elke witte is in zijn ogen Engels. Kolonel Wright? Nee, die is niet Engels – er zijn behalve Allen Okeley geen Engelse in Coonoor – iedereen liegt zegt hij. Ik wil naar bed. Ik wil mijn verslag schrijven. Ik heb het even gehad. Een uur later krijg ik na 4 keer telefoneren en 2 keer naar de receptie lopen twee gloednieuwe handdoeken. En als ik al onder de wol lig beginnen ze boven me de boel te verbouwen. Ik ga weer naar de receptie, iedereen slaapt. Een jongen loopt met me mee, maar het geluid is gestopt, of ik een stoel wil. Ik leg de hoorn van de haak, mijn mobiel gaat op stil. Morgen slaap ik uit.

7 april

Om half zeven wordt er op mijn deur gebonsd. Ik schrik wakker. De auto staat voor me klaar! Ik schiet in mijn kleren en haast me naar beneden. Ik had de late trein willen nemen, maar de manager is zijn belofte niet vergeten.

Drie kwartier voor de trein vertrekt ben ik op het perron. Het loket is nog niet open, toch zijn er al veel mensen. De lucht is kraakhelder, het is warm-koud zoals alleen in de bergen kan. Bij de kiosk drink ik thee. Als zich een rij bij het loket begint te vormen sluit ik aan. Indiërs hebben veel dingen van de Engelsen overgenomen, maar niet het in de rij staan. Er wordt veel voorgedrongen en ik duw me net als de anderen tegen het gesloten loket-hek

De klein dieseltrein is helemaal niet vol. Het spoorlijntje is een 'National Heritage', een monument dus. Het trekt zich al meer dan 100 jaar een paar maal per dag omhoog de berg op en ik krijg de meest fantastische landschappen te zien. Hier hoog in de Nilgiris op 2000 meter is een heuvelachtig gebied. Allemaal valleien vol theeplantages en bossen met hoge eucalyptusbomen. Ertussen huisjes en estates. We stoppen bij piepkleine stationnetjes waar de perrons van knalgroen gras zijn en koeien grazen. Het is vruchtbaar hier, dat was waarom de Britten hier hun theeplantages startten. Het wordt steeds drukker. Op een gegeven moment kan er geen mens meer bij in onze wagon. Als we een tunneltje inrijden steekt iedereen die aan het raam zit (alle ramen zijn open) z'n hoofd uit het raam en begint te joelen, ook de volwassen mannen en vrouwen. Als we weer uit de tunnel komen, giert iedereen het uit. Indiërs, vooral op het platteland, hebben iets heel kinderlijks. Zo zwaaien ze uitgebreid naar mensen langs de rails die ze niet kennen, jongemannen kruipen bij elkaar op schoot, er wordt veel gegiecheld en gelachen.

Op een van de stations zie ik een man die zo uit het plaatjesboek is gestapt waarnaar ik op zoek ben. Hij is Indiaas maar heeft zich helemaal als een Brit uit de jaren dertig gekleed. Krulsnor, gestreken pantalon, colbert, paraplu om de arm, glimmend gepoetste schoenen met keurig gestrikteveters, overhemd, pochet en vlinderdas. Hij is zo anders dan de anderen in hun *lungies* en op blote voeten.

Ik heb een afspraak met Dr. Krisnaray, directeur van de Nilgiris Library. Bij de ingang van de bibliotheek zit een mongool, hij brengt me naar zijn vader, een heel oud krom mannetje met een jampotbril. Dr. Krisnaray is er nog niet, eigenlijk mogen alleen *members* de bibliotheek in, maar omdat ik een afspraak met de directeur heb mag ik in de leeszaal wachten – een zaal zo groot en hoog als een sporthal, er staan tafels waarop boeken liggen, ertussen staan versleten leren fauteuils, aan de wanden hangen dierenkoppen. Ik ben honderd jaar terug.

Dr. Krisnaray komt me ophalen. Ik heb hem aan de telefoon al verteld waarnaar ik op zoek ben, maar hij zegt dat er geen Engelsen meer zijn. Ik vertel hem over mevrouw Johnstone maar de 'Dokter' houdt van praten en niet van luisteren. Hij wauwelt aan een stuk door. Ik kan er met geen mogelijkheid tussen komen. Hij heeft duidelijk niet veel de Engelsen op. Hij neemt me mee naar boven en laat me de 150 jaar oude bibliotheek zien. Eeuwenoude boeken, veelal kapot, in hoge antieke boekenkasten. Hij vertelt dat er boeken zijn die in honderd jaar niet één keer zijn uitgeleend. Dit zijn allemaal romans! Hij gaat verder over het gebrek aan geld voor onderhoud en nieuwe boeken, want leden kochten vroeger voor 70 roepie (1 euro) een levenslang abonnement. Ik bied hem een donatie voor de bieb aan. Direct verandert zijn houding. De aller-oudste boeken worden uit de kasten gehaald. Voor me ligt een boek uit 1595 waar ik zomaar in mag bladeren. Ze hebben het wel opnieuw gekaft zegt hij, want het begon uit elkaar te vallen...

Na veel aandringen loopt de Dr. met me mee naar de Chinese restauranthouder van wie hij eerder heeft gezegd dat hij misschien nog wel wat Engelsen kent. De Chinees weet inderdaad precies wie van de Engelsen terug is naar Engeland, wie dood is en wie me verder kan helpen. Maar de praatzieke Dokter, tot nu toe heel vriendelijk, wil me weg hebben bij de Chinees. Hij praat over de woorden van de Chinees heen. Ik moet echt mijn best doen om de naam te

krijgen. Dit is weer zo'n moment dat ik niet snap. Waarom doet die Dokter dat? Is dat jaloezie, omdat hij niets wist en de Chinees wel? Is het iets anders?

In Ooty ligt de begraafplaats naast de St. Stephens Church vol Engelsen maar het gras is te hoog en omdat ik op slippers loop durf ik het risico niet te nemen door een slang gebeten te worden.

Ik bel vanaf de trappen van de kerk Nameeta's oom in Coonoor en vraag of ik om vier uur langs mag komen. Ik ben welkom.

Met de bus en de riksja terug naar mijn hotel in Coonoor. M'n kamer is schoongemaakt. Ze hebben gelukkig de tweede deken op het bed laten liggen. Ik was mijn handen en race naar mijn volgende afspraak.

Oom en tante zijn net als de rest van de familie van koninklijke bloede. Ze leven heel anders dan de mensen die ik tot nu toe in Coonoor heb ontmoet. Ze bewonen een prachtig ruim landhuis, meer dan honderd jaar oud, met een tuin vol bloemen en planten. Het uitzicht is zo waanzinnig dat je er bijna steil van achterover valt. Er is een hek geplaatst omdat ze veel last van bizons, wilde zwijnen, panters en soms ook olifanten hebben. Hun grondgebied grenst aan het woud. Haar broer heeft een theefabriek en zij rentenieren. Tante laat me het huis zien en we hebben *tea* en ik luister naar verhalen over de Britten. Ik schrijf zo veel mogelijk op en spreek af dat ik van de week weer langskom. Ik weet dat zij na al mijn vragen zich de volgende keer veel meer zullen herinneren.

Ik probeer mijn afspraak voor morgen met de vriend van Harmesh bevestigd te krijgen maar het zal nog een hele klus worden om mevrouw Johnstone echt te mogen ontmoeten. Terug in het hotel is mijn kamer voor de tweede keer schoongemaakt. Weer nieuwe handdoeken. En mijn tweede deken is verdwenen.

Op de gang zit al de hele tijd dat ik dit schrijf een man hard te telefoneren. Zijn stem galmt door de gang die een tegelvloer en wanden van gelakt cement heeft. Als hij Engels zou praten zou ik het woord voor woord kunnen verstaan. Na een uur wil ik gaan slapen en ga de gang op. Hij blijkt naast mijn deur te zitten en ik vraag of hij ergens anders wil gaan zitten. Maar zachter wordt het niet. Indiërs accepteren altijd vele ongemakken dus ik houd me anderhalf uur stil. Dan ben ik zo moe dat ik weer de gang op ga, hij zit vijftien meter verderop. Ik zeg dat ik nog steeds niet kan slapen en vraag of hij ergens anders wil gaan bellen. Hij zegt dat alleen hier mobiel-bereik is. Ik zeg dat hij ook zachter kan praten. Hij slingert me naar 't hoofd dat het zijn land is en niet het mijne en dat hij daarin kan doen wat hij wil. Ik geef toe dat ik een gast ben in het land en in het hotel maar dat ik graag wil slapen. Weer herhaalt hij dat het zijn land is. Hij schreeuwt, ik ga steeds zachter praten. Ik verwijt hem dat hij erg grof is. Als je problemen hebt ga je naar de receptie. Dat doe ik.

Het is zeer leerzaam om mee te maken, want in elk gesprek dat ik heb komt dit onderwerp naar voren en nu wordt het openlijk aan mij gepresenteerd: de haat van de Indiërs ten opzichte van de Britse onderdrukker, en de frustratie van de nog steeds geldende superioriteit van de witte huid.

8 april

Met een riksja naar kolonel Wright. Hij woont in een dorp buiten Coonoor. Hij is gepensioneerd en zegt 83 jaar oud te zijn. Aan het eind van het gesprek vraag ik hoelang hij al in dit huis woont. Sinds 1920, zegt hij. Indiërs hebben altijd de neiging te overdrijven. Ook de

Anglo-Indiërs zoals kolonel Wright. Het kost me erg veel moeite verhalen uit hem te krijgen. Elke keer valt hij terug op zijn stokpaardje dat de Britten nooit India hadden moeten verlaten, dat India dan veel beter af zou zijn, dat niemand beslissingen durft te nemen in India, dat er geen goed management van het land is, etc. Zijn vrouw, 87 jaar, reageert beter op mijn vragen. Ze vertelt over de Engelse dames die hier woonden, hoe ze leefden, over hun honden, hun bridge en liefde voor rozen. Als ik vertel dat ik verhalen heb gehoord over armoede onder deze dames komen de betere verhalen, maar echt veel krijg ik er toch niet uit. Ik zeg de kolonel dat ik graag een kijkje wil nemen bij de legerschool hier (de grootste van India), maar krijg te horen dat dat niet kan. Er mogen geen particulieren in. Ik zal dat dus op een andere manier moeten proberen.

Wat me opvalt, in dit land waar bijna niemand vlees eet, dat er een straat is waar meerdere slagers zijn, zelfs koeien- en varkensslagers! Bij slagerij moet je denken aan een open houten hutje, met een houten plank aan de straatzijde, veel vliegen en een open riool. Hier wonen dus de onaanraakbaren – het kastesysteem werkt nog steeds.

Ik lunch bij Harmesh en Rakhi daarna gaan we naar mevrouw Johnstone. Eerst nog drie bezoeken aan bedrijven waar pakjes worden afgegeven of opgehaald, dan eindelijk richting Kotagiri. Eerst gaan we nog langs de familie van zijn vrouw, kletsen even bij en gaan weer verder. Op een weggetje aan de rand van het stadje pikken we een man op die zondag bij het gesprek met de archivaris was. Hij kent mevrouw Johnstone en hij zal haar aan mij voorstellen. We slingeren tussen de huizen over afgebrokkelde weggetjes vol kuilen en stoppen bij een heel gewoon huis. Ik bedoel, niet groot, aan de weg liggend, niet oud, tegelvloer en redelijk in de verf. Een oudere Indiër laat ons binnen en een jonge Indiase vrouw heet ons welkom. Door een open deur zie ik haar zitten. Schouderlang wit haar. Ze zit aan een bureautje vol met bestek en prullaria. Ze schuifelt uit haar kamertje, gekleed in een groene *kamasj savar* (jurk en broek) en heftig schuddend (parkinson?). Ze spreekt duidelijk en heel gearticuleerd Engels. Wij gaan zitten. Ik vertel haar wie ik ben en wat ik kom doe. Ze lacht. Ik geef haar import-bonbons (zeer chic). Ze lacht nog meer. Ik vraag haar of ze in India is geboren maar het blijkt dat ze pas in 1947, direct na de onafhankelijkheid is gekomen. Ze had een roeping, namelijk Indiase weeskinderen opvangen. Dat heeft ze haar hele leven gedaan. Even ben ik erg teleurgesteld. Ik ben niet op zoek naar oude missionarissen, daarvan zijn er namelijk genoeg van te vinden, alhoewel dat ook moeilijker wordt nu hindoe-fundamentalisten hen steeds meer tegenwerken. Maar mevrouw Johnstone is heel erg blij te kunnen praten en laat de foto's zien van haar reis per boot naar India. Ik lees de onderschriften van haar eerste ervaringen met India. Ze vertelt over haar pensioen, dat sinds 1977 het bedrag hetzelfde is gebleven (187 pond per drie maanden), dat ze nu bij een bevriende familie (een taxichauffeur) woont, die voor haar zorgt, dat ze vroeger nog wel wat geld van haar broer en zus kreeg, maar dat die dood zijn, dat ze toen ze ziek was geen geld had om naar het ziekenhuis te gaan.

Als we na anderhalf uur vertrekken blijkt in de auto dat zij helemaal niet mevrouw Johnstone was maar ene Ruth Levitt. We gaan nu pas naar mevrouw Johnstone... Ik verbaas me er opnieuw over dat ze me dat niet gezegd hebben en ik baal, want ik had maar één doos bonbons bij me.

We slingeren verder en stoppen bij een veel groter huis. Ja, hier kan ik me voorstellen dat een oude Engelse mevrouw woont. Weer worden we door een Indiase vrouw verwelkomd, ik denk aan al de verhalen die ik heb gehoord over het personeel van de oude Engelse dames. Er doen veel verhalen de ronde over deze Engelse dames, die hun personeel erfgenaam maakten van hun bezittingen. Deels gebeurde dat omdat ze geen familie meer hadden, deels omdat ze

weinig geld hadden en ze op deze manier hun personeel in dienst konden houden. Er zijn diverse verhalen bekend over oude Engelse dames die vergiftigd zijn door hun personeel. Ik kijk dus met een beetje schuine ogen naar de Indiase vrouw. We worden een zitkamer binnengelaten vol stoelen en gehaakte kussentjes. Na tien minuten komt er een heel klein oud vrouwtje binnengeschuifeld. Ik zie het meteen. Ze is niet Engels maar Anglo-Indiër. Ze snapt niet veel meer, is doof en slechthoort. De mannen gaan na het verplichte kopje thee, ik heb er vandaag al zo veel gehad, naar buiten. Ik schuif naar haar toe en praat met haar. Ze blijkt in alles Engels te zijn. Ze eet met bestek en aan een tafel. Naar een feest neemt ze haar eigen lepel mee. Ze maakt haar billen schoon met wc-papier. Ze is nooit getrouwd, heeft een zoon geadopteerd op haar 53e en de vrouw die ons net binnen liet is haar schoondochter. Bij wie zij inwoont...!

Op de terugweg vertelt Harmesh me weer van alles over de thee-industrie en de wilde dieren die hier nog steeds zijn. Na nog een kopje thee bij zijn vrouw, want zonder mag ik echt niet weg, ga ik terug naar het hotel.

9 april

Ik werk in de ochtend aan mijn website, internet is erg gebrekkig hier, maar ik heb nu eindelijk een zaakje gevonden waar ik mijn eigen laptop kan aansluiten. Daarna loop ik naar Lower-Coonoor. Mijn hotel en eigenlijk alles en iedereen die met het oude Britse rijk te maken had, bevinden zich in Upper-Coonoor. Beneden koop ik de laatste vier dozen import-bonbons voor nieuwe ontmoetingen, maak foto's van straatbeelden, ontmoet de manager van het hotel, die ook twee restaurants in de benedenstad heeft, loop over de markt, geniet van de geuren van de specerijen, de groenten, de bloemen. De chaotische beelden wennen maar ik weet dat ik me vol moet zuigen om het straks allemaal goed weer te kunnen geven.

Klokke drie uur pikt Harmesh me op. Ik maak hem een compliment dat hij de enige Indiër is die ooit op tijd op een afspraak is gekomen. Hij lacht verlegen, deze zakenman in thee. We rijden naar de Coonoor Club. Hier heeft hij een afspraak met Allen Oakley voor me geregeld. Allen is de secretaris van de club.

Parels krijg je altijd onverwachts. Dit gesprek was een parel, nee, een diamant. Allen is nu 62. Zijn beide ouders waren Engels, zijnmoeder woonde in Afghanistan, zijn vader zat in het leger in Pakistan. Destijds waren beide landen deel van het grote Indiase rijk dat de Britten bezetten. Moeder kwam uit een puissant rijke familie, vader niet. Na haar huwelijk werd moeder verstoten door haar familie. Allen was een nakomer, geboren in Willington, een dorp vlak bij Coonoor. Zijn vader stierf toen hij twee was. Zijn broer en zussen gaan naar Engeland omdat ze via schriftelijke sollicitaties banen hebben gevonden. Moeder heeft geen geld en blijft met de kleine Allen achter in Willington. Ze hebben geen personeel en leven een sober leven, maar nog altijd veel beter dan menig Indiër destijds, zegt hij. Ze hebben heel veel moeilijke jaren. In 1973 moet hij om te kunnen blijven zijn Brits staatsburgerschap opgeven. Hij heeft om redenen die ik niet snap nooit een Indiaas staatsburgerschap verkregen. Hij kan dus niet reizen en is stateloos. Maar het is India, hij betaalt belasting, heeft een rijbewijs en gebruikt dat als zijn identificatie. Een paspoort kan hij nooit krijgen. We praten twee uur. Het is een heel bijzonder verhaal en net als gisteren neem ik alles op. Want ik wil niet alleen zijn verhaal weer horen maar ook hoe hij zijn zinnen vormt. Zijn levensverhaal komt het aller-dichtst bij de persoon naar wie ik op zoek ben.

Allen vertelt me ook verhalen over andere Britten. Zo is er ene Mrs. Mathews, die met haar man tot de allerrijkste families van het gebied behoorden. Ze leefden een overdadig en pompeus leven, met bedienden voor werkelijk alles. Ze stonden bekend om de grote feesten

die ze gaven. Na de onafhankelijkheid blijven ook zij. Ze behielden hun overdadige levensvorm. Na tien jaar sterft haar man en mevrouw gaat rustiger leven. Als Allen en zijn vrouw een paar jaar terug bij haar op bezoek gaan, vinden ze haar heel mat. Wanneer Mrs. Mathews even de kamer uitgaat om iets te pakken, spreekt Allen de enige nog in dienst zijnde bediende aan. Die zegt dat mevrouw al tien dagen niet heeft gegeten. Allen stuurt hem met geld naar de markt. Drie dagen later sterft mevrouw. Doodsoorzaak: verhongering. Zo heeft hij nog meer verhalen. Ook vertelt hij me dat veel van de planters in India, uitschot uit Engeland waren, die naar India werden gestuurd omdat ze niet meer gewenst waren in Engeland.

Als ik wegga zegt hij dat ik bij de rotonde moet gaan zitten, omdat er een vrouw rondloopt die gek lijkt, maar het niet is. Ze is ook een politie-infiltrante en schijnt fantastische verhalen te hebben. Ze is ooit door een Amerikaanse missionarisfamilie geadopteerd en heeft heel erg veel van die kant gezien.

Op de terugweg loop ik langs het kantoor van Harmesh. Zijn mannen zijn de thee aan het testen – fascinerend om te zien: in een razend tempo kijken twee mannen onafhankelijk van elkaar naar de thee, bevoelen hem en geven hun oordeel. Alles wordt opgeschreven. Elke thee, van elke verschillende plantage krijgt een eigen beoordeling, en gaat in kleine doosjes. Beneden worden allerlei kratten vol gezet met allemaal kleine doosjes met de verschillende theeën. Die gaan naar de agenten die het weer doorgeven aan de kopers, *all over India*, en zelfs de wereld. Daar wordt beslist welke thee men wil kopen en hoeveel men er voor wil betalen. Morgen ga ik naar de theeveiling. Er zijn maar drie grote theeveilingen in India en dit is er een van.

Omdat mijn mobiel het niet doet, wandel ik nog even de berg op naar Nameeta's oom en tante. Ze hebben me proberen te bereiken, want ze hebben voor morgen een afspraak met Allen Oakley geregeld...!

Als ik terug ben bij het hotel, wissel ik met de eigenaar allerlei nieuwtjes en oudjes uit.

10 april

Vandaag was een ongeplande dag. Ik wilde proberen die vrouw bij de rotonde te ontmoeten. Rond tien uur zoek ik met een krantje een plekje in de schaduw. Het is nog niet warm maar zo hoog in de bergen is de zon erg fel. Ik ga bij een bushalte zitten aan de ingang van het park, een soort toeristische attractie. Om me heen bedrijvigheid. Mannen kletsen en roken. Verderop zitten wat vrouwen. Langs de weg (= wegdek) zitten verkopers van snacks en prularia. Behalve wat toeterende auto's gebeurt er niet veel. Als ik mijn krant uit heb, ga ik het park in. Er wordt, als in elk park in India, entree geheven. Het park is prachtig. Eeuwenoude bomen, gazonnen, vijvers en bloemperken. Ertussen wandelende stelletjes en gezinnen. Het is vakantietijd. Als ik besluit even naar de Coonor Club te lopen om een nieuwe afspraak met Allen Okeley te maken, zie ik haar zitten. Ik zwaai. Ze komt direct op me af. Een kleine vrouw zonder tanden en met een grote lach. Ze stelt zich voor en in dezelfde zin volgt dat ze voor de politie werkt. Is ze gek of niet? Ik praat een uur met haar, we eten samen in een restaurantje langs de weg. Haar Engels is zo slecht dat ik weinig te weten kom. Later hoor ik dat zij, en drie andere wezen, een groot huis van de missionaris hebben geërfd, maar ik neem het net als veel andere verhalen met een korrel zout.

De theeveilig begint om 13.30 uur. De mannen komen op het allerlaatste moment aan. Harmesh stelt me aan iedereen voor en regelt nieuwe afspraken. De veiling zelf is niet echt spectaculair.

Ik loop naar het huis van Nameeta's oom en tante. Ik hoop dat het hun is gelukt een afspraak met de brandweer te maken. Maar dat blijkt nog niet zo makkelijk. Tante komt uit een plantersfamilie, het huis waar zij wonen staat op de plantage. Ik vraag of ik de theefabriek op het terrein mag zien. Ik heb nooit geweten dat zwarte thee door een heel proces van fermenteren, bevochtigen en drogen gaat. Ik praat met de eigenaar, tante's broer, en zijn zoon. Ik hoop via hen in een huis te komen waar nog heel veel personeel is, maar die zijn er niet meer, zeggen ze. Als gebruikelijk wordt er heel luchtig gedaan over de woon- en leef-situatie van het personeel. Maar als ik vraag of ik de voormalige woningen van het personeel mag zien, zeggen ze dat het al te donker is. Het is vier uur en de zon staat nog volop aan de hemel. Vroeger werkten de mensen op de plantage van heel vroeg tot heel laat, ze mochten één keer per jaar naar hun familie in de dorpen. Ik twijfel aan de *fun* die de familie zegt dat ze hadden.

Later loop ik het veld in en maak foto's van de thee-plukkers. Het zijn vier heel oude vrouwtjes en één oude man. Kromme ruggen, kromme vingers, rimpelkopjes. Ik deel als dank wat import-bonbons uit. Ze graaien de doos leeg. Ik weet dat elk chocolaatje meer kost dan zij krijgen voor een hele dag werken.

Terug in het huis zit Nameeta's tante met thee op me te wachten en steekt van wal. Ze vertelt over het leven in de dorpen, over de Engelse planters, over dat er één markt voor Engelsen en één voor de Indiërs was. Die scheiding is pas 20 jaar geleden, na een grote overstroming waar bij beide markten werden weggespoeld, opgeheven. Haar moeder ging vroeger, net als de Engelse dames, met een koelie naar de markt en terug met een taxi. De Engelse dames werden Mem Saheb genoemd, '*Mevrouw de Grote Meneer*'. De Engelse dames hadden vaak hun privé-secretaris of de kok bij zich. Omdat de Mem Saheb de portemonnee had, kennen de marktmannen nog steeds alle cijfers in het Engels.

Tante (66 jaar) wandelt elke middag met een bevriend bejaard stel uit Madras dat hier de zomer doorbrengt. Ik loop met hen mee langs de plantages, luister naar hun geroddel en geklets. Maar vooral willen ze mijn verhalen horen, want veel gebeurt hier niet en de komst van de Nederlandse vrouw is opwindend.

Het is al de tweede dag dat de hoteltelefoon kapot is. Dat betekent dat niemand me kan bereiken. Behalve met sms. Ook kan ik geen ontbijt of avondeten bestellen. Ik heb namelijk geen zin om in mijn eentje in een tl-verlicht restaurant te gaan zitten. Liever op mijn kamer terwijl ik werk aan mijn verslag. Ik heb de receptie gevraagd iemand te sturen. Dus komt er na een tijdje een jongen mijn bestelling opnemen, maar na een kwartier komen er drie jongens melden dat wat ik besteld had, er niet is. Ze zijn allemaal zo nieuwsgierig naar die mevrouw van kamer 415, die altijd maar typt...!

11 april

Als ik het raam opendoe hoor ik een hysterische mannenstem God aanroepen. Later hoor ik dat er een gebedsgenezer in de stad is en dat veel van de christenen uit de streek ernaartoe zijn. Vijf keer per dag hoor ik de stem van de imam door de speakers van de moskee knallen, tijdens hindoe-feesten galmt de dreinende hindoe-muziek door de vallei, en nu dus de christen. Het gaat al jaren vredig samen. Iedereen heeft thuis een altaar, meestal een kleine kamer. Vaak zie ik Lord Krishna en Jezus in één kastje samen staan en hangen.

Ik ga terug naar de theeveiling. Het is vandaag, zoals beloofd, actiever en opgewondener, maar echt interessant vind ik het niet. Ik denk ook dat ik het niet nodig zal hebben voor mijn verhaal.

Ik mag een oud koloniaal huis zien, maar de ooit 24 kamers tellende Engelse villa, is nu in drieën gehakt en wordt bewoond door drie gezinnen. De kamers zijn heel erg hoog (6 meter, puntig toelopend). Een van de scheidingswanden is een van metaal platen gelaste wand. Door de spleten kan ik de kamer van de burens zien. Ik vraag de bewoners of ze elkaar kunnen horen. Ze knikken. Het schijnt hun niet te interesseren.

In een van de slaapkamers is gewoon een glazen deur gesloten en op slot gedaan. Niet meer dan glas scheidt de slaapkamers van de burens. Veel is er niet over van het oude koloniale huis. Maar ik kan wel goed zien hoe de ruimtes in elkaar overliepen en allemaal meerdere deuren hadden. Dit zie je trouwens ook in de moderne Indiase huizen.

Ik drink *milky-tea* met de heer des huizes, die veel schijnt te weten maar zo doof is dat hij werkelijk geen van mijn vragen begrijpt en antwoorden geeft waar ik niets van snap. Het enige wat me duidelijk wordt is dat hij erg veel Engelsen heeft gekend en dat ze in twee fasen zijn vertrokken: direct na de onafhankelijkheid van 1947 vertrok 50%, de volgende 45% verdween ongeveer vijf jaar later, waarom wordt me niet duidelijk. Zij die bleven, bleven omdat het hier goed leven was (= goedkoop en veel bedienden). In het huis van de dove man blijkt ooit een vrijgezelle dame vermoord te zijn door een Afrikaanse neger... Maar ook over dit verhaal krijg ik niet veel meer duidelijkheid.

Om 13.00 uur weer een afspraak met Allen Oakley op de Coonoor Club. Weer is het gesprek met hem een ware goudmijn. Deze man, die geboren is 3 jaar voor de onafhankelijkheid uit Engelse ouders, heeft zo veel verhalen.

Allen loopt mank, hij vertelt over zijn motorongeluk toen hij 22 jaar was. Over het jaar in bed liggen en dat hij een expert werd in het maken van teddyberen. Over zijn moeder die een geweer naast haar bed had staan. Over het leven van legerofficiers en hun vrouwen, deze vrouwen waren vaak lange tijd alleen. Over de onechte kinderen bij de bedienden, die in weeshuizen werden gezet. Over de vele frustraties van de Anglo-Indiërs. Over geestverschijningen die hij heeft gehad en over zijn moeizame loopbaan. Heel de tijd giechelt hij onzeker en hard.

Op de terugweg naar het hotel wip ik bij Rakhi, de vrouw van Harmesh, aan. Ze is ziek en ik breng haar wat fruit. Als ik zeg dat ik heel graag oude bedienden van Engelsen wil spreken wordt haar maid erbij gehaald. Na heel lang denken komen ze op een man die nog leeft. Rakhi maakt via via een afspraak met hem voor morgen. Dan blijkt dat haar maid (een heel oude vrouw) vroeger *nanny* was bij een Engelse familie. Een uur lang vertelt ze, vertaald door Rakhi, over haar leven met de Engelsen. Over hoe zij hun baby's opvoedde, over dat zij zes jaar samen met het kind een kamer deelde, over de oorbellen die ze kreeg bij het afscheid.

Op de weg terug naar het hotel hoor ik nog steeds de gebedsgenezer zijn orakels verkondigen. De vrouw van Allen Oakley is daar ook bij en ik geloof niet dat hij dat zo leuk vindt.

12 april

Hoewel ik in het een na grootste hotel van de stad zit, is de telefoon nu al drie dagen kapot. Ook mijn mobiel heeft slecht ontvangst. Wanneer ik de receptionist in de hal aan de telefoon zie praten, vraag ik of de telefoon weer werkt. Hij zegt dat de doorschakeling naar de kamer het niet doet maar dat de telefoon gewoon werkt... Ik vraag hem waarom hij me dat niet heeft

gezegd. Dan volgt een typisch Indiaas momentje. De man begint een verhaal op te hangen dat er om negen uur gisteravond iemand is geweest. Iedereen weet dat het niet waar is en de rest van het personeel kijkt met uitgestreken gezichten toe. Ik zeg dat ik geen zin in spelletjes heb maar weet tegelijkertijd dat het wat ik ook zal zeggen niets uitmaakt.

Ik heb een afspraak met Edwin, de neef van de man die ik in Chennai op de bruiloft heb ontmoet. Hij heeft me aan de afspraak met de kolonel en de 'Dokter' geholpen, en was tot vandaag de stad uit.

Edwin is een gladdere jongen met een dikke auto, iets wat je hier zelden ziet. De ontmoeting is wat ongemakkelijk en hij vraagt wat ik wil zien. Ik zeg: 'Laat me zien wat jij het mooiste vindt van Coonoor.' Hij neemt me mee naar zijn kerk in Willington. Het is een protestantse kerk naast de legerbasis, waar hij is opgegroeid. Zijn moeder was verpleegster in het militair hospitaal. Ik vraag of hij me kan introduceren bij iemand van het leger die me het museum van het Madras Regiment kan laten zien. Hij belt direct een of andere commandant en als het goed is mag ik er dinsdag in. Maar of dat ook daadwerkelijk lukt, zal pas op de dag zelf blijken natuurlijk.

Ik lunch met Edwin en zijn vrouw in het restaurant van het hotel. Als hij vraagt of ik er niet op uitgekeken ben, en ik dat voorzichtig beaam, kan hij toch geen alternatief verzinnen. Hij zegt dat ik *reverend* Philip Mulley absoluut moet spreken. Maar of ik de geestelijke ga benaderen weet ik nog niet. Tot nu toe waren zijn contacten niet echt interessant voor mijn onderzoek. Edwin blijkt geen gulle gastheer. Hij bestelt voor ons drieën één bakje schaaap-masala (6 kleine stukjes vlees), één bakje gebakken rijst, 3 chapaties en drie glazen lime-soda. Als de rekening komt, speel ik het spel dat ik wil betalen en hij natuurlijk zeggen dat hij het betaalt. Het spel duurt zeker een minuut. Natuurlijk laat ik hem 'winnen' en ik bedank hem dan uitgebreid voor de heerlijke lunch.

Ik wil wat flessen water kopen bij de lokale kruidenier. Als ik binnenkom zie ik haar meteen. Een oudere witte vrouw probeert met haar wandelstok een pak cornflakes van de bovenste plank te trekken. Ik help haar maar het pak blijkt te groot, ze wil een medium pak. De keuze is echter klein of groot. Ze wikt en weegt, ze klaagt en kreunt, en dit alles met een onvervalst Engelse tongval. Ik vraag haar of ze hier woont. Alleen in de zomer, knort ze. Ze vraagt of ik een toerist ben. Ik zeg dat ik bezig ben met een onderzoek naar Engelsen die in India zijn blijven wonen na de onafhankelijkheid. Audrey, zoals ze zich voorstelt, blijkt tegen de negentig en heeft haar hele leven hier gewoond... Ik vraag of ik een afspraak met haar mag maken. Als ze haar adres geeft, blijkt dat hetzelfde adres als waar ik maandagochtend om 11 uur een afspraak heb die Allen Okeley voor me heeft gemaakt met een Engelse dame. Dat blijkt haar buurvrouw te zijn. Weer verbaas ik me erover dat ik hier nu een week ben, het is echt een heel klein stadje, en dat haar naam nog nooit gevallen is.

Om vier uur heb ik een afspraak bij Harmesh en Rakhi thuis met een voormalige bediende van Engelse families maar die afspraak blijkt verzet naar woensdag. Rakhi heeft me dat natuurlijk niet verteld, want ze vindt het veel te gezellig als ik langskom.

Er komt een venter aan de deur met jonge bamboescheuten. Ze koopt tien kilo. 'Daar zal nog geen kilo van over zijn na het schoonmaken,' zegt ze, 'morgen eten we ze als lunch.' Rakhi heeft me namelijk beloofd me morgen mee te nemen om een stel grote oude villa's te bekijken. Ik bied haar aan te helpen met het schoonmaken.

Drie uur later zijn we klaar. Mijn handen doen pijn en zijn pikzwart van de kleverige modder die aan de scherpe bamboepunten met hun stekels zit. Maar ik weet nu wel alles van de buitenechtelijke relatie die de nicht van Nameeta (zij had me aan hen geïntroduceerd) heeft met een tien jaar jongere man, dat haar nichtje niet wil trouwen met de man die voor haar

gekozen is, dat Indiërs absoluut geen seksuele voorlichting aan hun kinderen geven, dat zij toen ze voor het eerst ongesteld werd niet wist wat er gebeurde, dat Harmesh haar een week voor hun huwelijk een pornofilm heeft gegeven die ze in eenzaamheid moest bekijken, dat ze dat deed terwijl de anderen op het land aan het werk waren, dat ze vreselijk schrok toen de mensen op de film hun kleren uittrokken, dat ze natuurlijk haar zoon nooit voorlichting zal geven, want dat doe je nou eenmaal niet.

13 april

Nu werkt zelfs de telefoon naar de receptie niet meer en moet ik een uur wachten voor mijn ontbijt komt. Om half tien sta ik klaar, want de familie Rangaja (Harmesh, Rakhi en hun zoon Lokesh) komen me halen om de oude koloniale bungalows te gaan bekijken.

Om tien uur is er nog steeds niemand. Ik bel Rakhi. Het is duidelijk dat ze net op is. Ze nodigt me uit voor ontbijt maar ik zeg dat ik al heb ontbeten. Hoewel we het gisteren heel duidelijk hebben afgesproken weet ik dat het weer een heel andere dag zal worden. Ik wandel met een omweg naar hen toe. Als ik aankom is Rakhi in de keuken bezig met de bamboescheuten en loopt de rest van de familie nog in pyjama. Ik baal zo vreselijk dat ik weer in dit huis moet zitten luisteren naar de roddels, dat ik op een schertsende manier mijn teleurstelling probeer duidelijk te maken. Rakhi lacht.

Terwijl de familie druk doende is met baden en snacks (veel eieren, broodjes en chocola) zeg ik dat ik even ga wandelen. Een paar minuten lopen van hun huis is namelijk 'The Christian Guesthouse' – Edwin zei me gisterendaarlangs te gaan omdat het een groot oud Engels huis is. Ik ga het hek door en kom op een lange oprijlaan. Hoge bomen, struiken met bloesem en welige gazonnen. Wanneer ik de hoek om ga zie ik een heel oud koloniaal huis (bijna een kasteeltje), waar op het groene gazon witte mensen in witte tuinstoelen zitten. Ze zitten in groepjes bij elkaar. Een groepje jongeren zit op het gras, een van hen pingelt op een gitaar. Twee oude mannen zitten onder een grote boom, drie kwebbelende dames in de schaduw van het huis. Een groep dertigers zit onder een andere boom, een stel Duitse meiden op de veranda. Aan de rand van het gazon staan in de volle zon twee bedienden in uniform klaar bij een tafel met thee en koffie. Ik krijg kippenvel. Ik heb nog nooit in India zo'n koloniale sfeer aangetroffen als hier. Omdat ook ik wit ben kan ik rustig doorlopen. Niemand spreekt me aan. Ik loop het grote huis in, bekijk de bibliotheek, de gangen, de lobby en de eetkamer. Ik zie een kamer waar jonge mensen met hun laptops zitten te internetten (het wifi-point van het huis). Ik ben nu negen dagen in Coonoor. Ik loop de hele dag door de stad van ontmoeting naar ontmoeting. Al die tijd heb ik pas één keer een wit iemand gezien – gisteren in een restaurant in de benedenstad. Nu zie ik diezelfde man op het gazon zitten. Het contrast met buiten het hek en hier op het gazon is ongelooflijk. Net als vroeger bij de Britten kan hier de Witman in weelde genieten, omringd door slaafs buigende bedienden. Als je wit bent en een beetje geld hebt kun je hier nog steeds de Maharadja uithangen. Daarom is dit onderzoek ook zo vreselijk ontluisterend. Van hen die bleven zijn er maar weinigen die het gelukt is rijk te blijven. Veel van hen die hier leefden, waren armoedzaaiers uit Engeland, zij hadden een alternatieve straf gekregen en werden naar India gestuurd. Daar konden ze zich decennia lang koning wanen. Nu zijn het de toeristen die dat herhalen. Hier in 'The Christian Guesthouse' in ieder geval.

Als ik terug ben is zoonlief gekleed. De rest hangt nog rond in pyjama. Ik vertel hun over hun burens. Zij wonen hier al twee jaar en hebben dit nooit geweten. De Witman blijft op zijn terrein of gaat (waarschijnlijk) alleen op een georganiseerd tripje naar een theeplantage. Verder blijkt dat de plannen zijn veranderd, we gaan niet naar huizen maar naar Ooty.

Er volgt een weinig interessante middag. We rijden in een file de berg over, we eten met de vrijgezelle broer en getrouwde zus van Harmesh, in het huis van de broer. Rakhi wil

roddelen, Harmesh wast zijn auto, de broer sleutelt aan de motor van de auto. Als zus (plus man) aankomt, eten we een slappe lunch. Zoon Lokesh eet twee keer zo veel als wij. Na de lunch is het winkelen geblazen want Rakhi is al vier maanden niet in Ooty geweest. Op de terugweg wordt twee keer gestopt bij chocolade-winkels. Lokesh mag inslaan. Ik kan het moeilijk aanzien dat een jochie dat al heel dik is, steeds wordt bijgevuld. Ik maak er voorzichtig opmerkingen over, want ik weet dat alle ouders, op de hele wereld, heel erg gevoelig zijn voor kritiek op hun kroost. Als we Coonoor binnenrijden verlang ik terug naar de eenzaamheid van mijn hotelkamer, maar er wordt gestopt bij een huis waar een neef een theehuis runt. Schertsend vraag ik waarom ze me niet een keer van tevoren kunnen zeggen wat er gaat gebeuren. Er wordt gelachen.

Ik luister naar een verhaal van de neef over thee en theeblaadjes. Ik drink lauwe thee en zie toe hoe de zoon op mijn kosten een dikke wafel met honing wegwerkt. Rakhi wil dat ik blijf eten en de avond met hen doorbreng maar ik heb echt genoeg. Ik probeer haar heel voorzichtig uit te leggen dat ik moet werken, en dat ik ook graag even alleen ben. Ze zegt dat ze me snapt maar ik weet dat het haar Indiase ziel pijn doet. In India ben je samen, je leeft samen in een huis, *joint families*, gasten blijven weken, maanden hangen. Ik smacht naar mijn hotelkamer. Maar dat lukt pas na nog een bord bamboescheuten, een bezoek aan de begraafplaats en een rit naar het uitzichtpunt. Het zijn goeie, lieve mensen, en natuurlijk nodig ik hen uit, zeg dat ze altijd welkom zijn in Amsterdam, terwijl ik hoop dat ze nooit komen.

14 april

De telefoon in het hotel werkt nog steeds niet en nu geeft ook mijn provider het op. Met mijn vaak niet-werkende mobiel probeer ik een afspraak met Captain Aman van het leger te maken, en met predikant Philip Mulley. Dan loop ik het stadje uit naar mijn afspraak.

Betty Harvey is de laatste Engelse dame die in Coonoor woont. Haar buurvrouw, die ik morgen ga spreken, woont in Coimbatore (in de laaglanden) en heeft een zomerverblijf hier in de bergen. Betty is op en top Engels. Lang, broedmager, netjes en sportief gekleed, een beetje make-up en een zeer Brits accent. Ze is aardig maar heeft een zeer doorsnee-leven geleid. Hier geboren, school in Engeland. Was in India toen Tweede Wereldoorlog uitbrak, bleef hier. Werkte voor een munitiefabriek als secretaresse die alleen maar thee hoefde te serveren. Trouwt een weduwnaar die een hoge politiemans is in India. Woont in Delhi en Puna. Ging elke drie jaar even terug naar Engeland. Haar man moest weg bij de politie omdat hij niet wilde meewerken aan de corruptie. Daarna gaat hij voor een Engels bedrijf werken, waar hij na 16 jaar, samen met de hele Engelse staf, opeens wordt ontslagen. Ze gaan voor een paar jaar naar Engeland maar keren terug naar India. Hier is het per slot heerlijk leven. Je hebt de club, je vriendinnen (ze is dol op mahjong spelen), schrijft brieven aan al haar familieleden overzee, drinkt alleen bij de lunch een glaasje wodka, niet 's avonds, want ze kent genoeg weduwen die aan de alcohol zijn geraakt en dat wil ze niet. Weer valt me op dat ook zij een volkomen geïsoleerd leven leidt, dat niet mengt met het gewone India.

Na het gesprek rijdt ze me zelf naar het hotel, want ze rijdt nog steeds met haar 80 jaar. Wel 20 kilometer per uur.

Ik lunch in de benedenstad. Als ik de eigenaar van het hotel zie, vraag ik of hij misschien iemand kent bij de brandweer. Hij kent de commissaris, maar ik moet tot 2 uur wachten, dan heeft hij pas tijd om me te introduceren. Ik loop over de markt, maak foto's en probeer de beelden goed in me op te nemen, want volgende week rond deze tijd ben ik alweer thuis.

De commissaris is er niet, maar wel ene meneer Ligoriyan, 'hoofd vuurbestrijding'. We spreken af voor woensdagochtend en hij zal foto's meenemen van hoe het vroeger was.

Als Suresh (de hoteleigenaar) me weer naar de bovenstad rijdt zegt hij dat hij vanavond de commissaris mee naar het hotel zal brengen. Ik zal rustig afwachten om te zien wat van deze afspraken werkelijkheid wordt.

Om drie uur ben ik welkom bij predikant Philip Mulley, die ook amateur-historicus is. Als je zo veel mensen ontmoet van wie je wat wilt, moet je elke keer heel snel proberen in te tunen. Reverend Mulley is een moeilijke. Hij is heel afstandelijk, bijna vijandig. Opeens herinner ik mij het gesprek met de historicus in Shimla. Dat liep ook moeilijk. Voor beide mannen gaat het om feiten, en zij vinden het moeilijk dat ik die feiten slechts gebruik als inspiratie om er een nieuwe werkelijkheid mee te creëren.

Mulley wil weten met welke Engelsen ik dan zoal heb gesproken. Ik vertel over Betty Harvey. Hij schampert dat zij niets van India weet en zich nooit voor Indiërs heeft geïnteresseerd. Ik zeg dat ik ook Ruth Levitt heb ontmoet, de missionaire in Kotagire. Hij vraagt wat ik van haar vond. Ik zeg dat ik met haar te doen heb. 'Zij...' zegt hij met een denigrerende toon in zijn stem, '...leeft van een pensioen dat naar Indiase standaard redelijk is, maar ze laat zich gebruiken door haar voormalige pupillen (de weeskinderen), die alleen in haar geld geïnteresseerd zijn. En die *taxi-driver* bij wie ze woont buit haar uit.' Nu wordt zijn stem heel cynisch. 'Hij rekent haar voor een ritje naar Coimbatore drie keer zo veel als hij voor een Indiër zou doen.' Ik vertel over de andere gevallen waarvan ik heb gehoord en Mulley ontdooit iets.

Mulley is predikant in de Anglicaanse Kerk, hij zegt dat veel van de christenen de Britten uitbuitten. Dat is gekomen omdat de Britten in de gebieden waar zij zich vestigden (zelden tot nooit op het hete, kale platteland) het christendom verspreidden, want zij wilden christenen als personeel. Veel mensen werden destijds dus christen om economische redenen, zeker ook de Indiërs die vertrouwelingen van de Britten werden. Hij lacht: 'Je zou eens moeten weten hoeveel van hen de kans hebben waargenomen de Britten een poot uit te draaien. Legio! Vooral toen de overheersers allang weg waren. Zij die bleven waren eigenlijk heel kwetsbaar. Er ontstond een generatie Indiërs die de Britse overheersing zelf nooit had meegemaakt. Die ontwikkelden een nog grotere haat jegens hen, omdat ze alleen verhalen kenden, en niet de menselijke kant. Natuurlijk gold dat echt niet voor alle mensen, maar het gebeurde echt heel geregeld.' Opeens midden in in zijn speech houdt hij op. Hij dicteert me wie ik nog meer moet ontmoeten en wat ik nog moet lezen. Morgen zal hij wat boeken voor me klaar hebben die ik mag kopiëren. Ook moet ik van hem naar de boekhandel, want daar werkt een man die het telefoonnummer weet van een oude Indiase planter die veel met en voor de Britten heeft gewerkt.

Als ik mijn e-mail wil checken blijkt het internet in het hele gebied eruit te liggen, maar de telefoon in het hotel doet het weer.

Ik heb een afspraak met mevrouw Sudha Parikh, die een van de mooiste huizen van het gebied schijnt te bewonen.

Het is inderdaad een mooi huis, maar niet het soort waarnaar ik op zoek ben. Toch heb ik intussen zo veel huizen gezien dat ik goed weet hoe ik het huis in mijn verhaal moet beschrijven. Sudha wil natuurlijk uitgebreid thee drinken, praten en alles weten.

15 april

Ik heb mijn was drie dagen geleden naar de *dohbi*-man gestuurd, om te laten wassen en strijken. Maar het is nog steeds niet klaar. Normaal krijg je het dezelfde dag terug maar hier heeft de receptionist altijd wel weer een smoes klaar. De *dohbi*-man woont ver weg, hij heeft

het druk, hij kon het eergisteren niet komen op halen... Ik weet dat ik hoog of laag kan springen maar dat er niets zal gebeuren en dat ik van geluk mag spreken als mijn was op tijd terug is voor mij vertrek.

In de ochtend spreek ik met Audrey Nejedly. Haar Engelse ouders zijn beiden in Pakistan geboren en zij is getrouwd met een Tsjech. Zij heeft een verbazingwekkende jeugd gehad. Geboren in Lahore, vader (gokverslaafd) vertrok toen zij twee was en nam haar oudere zusje mee naar Calcutta. Liet moeder met Aubrey en net geboren broertje zitten. Vader ging terug naar zijn ex-vrouw. Twee jaar later haalt hij hen opeens op en brengt ze naar een internaat in Calcutta. Een half jaar later komt de vrouw van haar vader aan de deur van het internaat en zegt dat ze moeten verhuizen. Dezelfde dag worden ze naar een weeshuis gebracht want haar vader blijkt overleden. Als haar moeder twee jaar later (!) hoort dat haar kinderen in een weeshuis zitten, haalt ze hen op en neemt ze weer mee. Moeder is ondertussen hertrouwd, met weer een verkeerde man, een stationbeheerder die alcoholist is en haar slaat. Ze wonen hoog in de Himalaya, bij het laatste station voor de grens. Op een dag loopt het zo uit de hand dat haar moeder haar drie kinderen en zichzelf in een bagagewagon verstopt en vlucht. Na maanden omzwervingen komen ze terug in Lahore. De kinderen worden weer op een kostschool gedaan, want moeder moet gaan werken. Als Audrey 17 is gaat ze voor een tijd naar Engeland. Ze komt terug in India, werkt gedurende de oorlog als secretaresse en ontmoet haar man. Hij is een selfmade man en wordt na een moeilijke periode en veel strijd uiteindelijk *de* knopenfabrikant van India. Jarenlang hebben ze een monopoliepositie. Ze gaan wonen in Coimbatore, en daar woont ze nog syeds, met een grote zomerresidentie in Coonoor, want in de zomer is het beneden te warm. Aubrey klaagt constant over alles. Zo heb ik haar ook leren kennen in de plaatselijke winkel, klagend over de grootte van de doos Cornflakes. Ook klaagt ze over haar personeel, over het alcoholisme van haar koks, over diefstal, over de scholing van de kinderen van het personeel, over de bruidsschatten die er nog steeds voor meisjes betaald moeten worden, over alles en niets.

Met haar grote auto met chauffeur brengt ze me terug naar het hotel. Audrey heeft het duidelijk veel breder dan buurvrouw Betty, die in een kleine bungalow op haar erf woont.

Als ik terug in het hotel ben, blijf ik mijn kamer uit te moeten. Mijn hele gang is, al maanden geleden, verhuurd in verband met een huwelijk. Ik krijg een kleinere kamer in een van de andere gebouwen. Ik pak alles in en verhuis. Als ik vraag of mijn was al klaar is krijg ik weer een heel lang verhaal te horen. De Indiër is echt kampioen smoezen verzinnen. Als ik zeg dat ik ook nog een broek heb die gestreken moet worden – in India draag je nu eenmaal altijd gestreken kleren – kennen ze opeens een mannetje die het direct wil doen.

Ik lunch met Ella en Banny Thomes. Zij is Nederlandse en hij Indiër. Ze wonen sinds een jaar in Coonoor. Zij was ambtenaar bij de sociale dienst in Friesland en hij is haar oude *pen-friend*. Na jaren geen contact hebben ze elkaar (beiden zijn gescheiden) 15 jaar geleden weer opgezocht. Na 13 jaar in Friesland te hebben gewoond, waar hij huisman was en zij de kostwinner, zijn ze nu naar hier verhuisd. Ella is 59 en Benny 67. Ze leven van de rente op het door haar verkochte huis en zijn Nederlands pensioen. Ze wonen mooi met een prachtig uitzicht, maar Ella zegt vaak eenzaam te zijn. Niet verwonderlijk als je bedenkt dat ik hier in anderhalve week meer contacten heb opgedaan dan zij in een jaar. Hij schildert en zij blogt veel. Als ik denk aan het leven van de Engelse dames, de verhalen die ik heb gehoord over de constante verveling, de eeuwige tea-parties waar ze breien en roddelen, denk ik dat ze niet echt gelukkig zal worden hier. Een schitterend uitzicht is niet genoeg.

Vier uur. Ik heb een afspraak met meneer Davidar, hij is de eerste Indiër die een hoge baan op een Engelse plantage had. Hij heeft jaren met Britten gewerkt en er een boek over geschreven dat net uit is: *Tea & Me*. Hij geeft me het boek en zegt dat hij te oud en te moe is, en dat alles wat hij kan vertellen in zijn boek staat. Dan vertelt hij me dat hij niet begrijpt waarom Predikant Mulley heeft gezegd dat ik met hem moet praten, want die Mulley zegt al jaren geen woord tegen hem. Hij wil weten met wie ik nog meer contact heb gehad en ik geef hem een paar namen, maar het is duidelijk dat niet veel mensen bij hem in de smaak vallen.

Ik ga terug naar het huis van reverend Philip Mulley. Hij zit aan zijn *afternoon-tea* (cracker en kopje *milky-tea*). Ik vraag waarom hij niet bij de lunch kwam met Ella en Banny Thomes, zoals we hadden afgesproken. Hij zegt dat hij dat ongepast vond. Ik zeg dat we op hem gewacht hebben. Ik zie hoe hij worstelt, net als Allen Oakley op de club, met hoe je met al je parochianen een band houdt zonder zelf schade op te lopen. Hij moest eens weten dat Ella en haar man alleen lid van zijn Kerk zijn geworden omdat als ze onverhoeds hier zullen sterven je lid van een Kerk of tempel moet zijn, anders kom je in de problemen en gaan ze vechten om je lijk.

Ik vertel hem dat ik net Davidar heb gesproken. Hij wil weten hoe het gesprek was. Ik vertel erover. En weer gebeurt hetzelfde: hij zegt dat alles wat de oude man beweert niet waar is. Ik laat het lekker langs me heen glijden.

Als ik terugkom bij het hotel komt een van de jongens op me afrennen met mijn gewassen en gestreken kleren. Als ik op mijn kamer kom voel ik dat mijn kleren, hoewel gestreken, nog nat zijn.

16 april

Ik slaap slecht. Muggen, rotkussen en om 6 uur bellen ze of ik mijn ontbijt wil...

Ik heb afgesproken met 'hoofd vuurbestrijding' meneer Ligorijan. Ik ben iets te vroeg maar het zeggen van zijn naam levert de vraag op of ik een kopje thee wil. Graag, en zonder suiker. Of ik christen ben? Dit is trouwens een vraag die ik heel vaak krijg. Als ik zeg dat ik katholiek ben opgevoed, krijg ik veel goedstemmend geknik. Even later komt een jongen vijf glaasjes thee brengen, ze nemen er allemaal een en er blijft er geen voor mij over.

Meneer Ligorijan arriveert. Dan ontstaat er een toneelstuk dat meer dan twee uur in beslag neemt. Het is fascinerend. Van minuut tot minuut wordt mij uitgelegd wat ze doen als er een brand is. Het begint bij het opnemen van de telefoon. Meneer Ligorijan mimet dat hij een brandmelding krijgt, dan moet hij het opschrijven in het brandboek, maar dat is kwijt! Geen probleem. Dan drukt hij de bel in naar de kazerne. Zelfs bij het oorverdovend straatlawaaï dat binnendringt hoor ik aan de overkant van de weg de bel gaan. We steken over naar de kazerne, waar de mannen laten zien hoe ze in hun rubberlaarzen springen, naar de auto rennen, de wagen starten en wegrijden met zwaailicht. Het duurt even omdat de chauffeur de wagen niet van de handrem krijgt. Een eindje verderop wordt de wagen weer gestopt. Ze springen uit de auto en rollen de slangen uit. Ze mimen het inslaan van een deur met een grote bijl en het redden van de bewoners. De mannen hebben allemaal iets heel kinderlijks. Als laatste maken we met z'n allen een grote groepsfoto voor de brandweerwagen.

Ik lunch bij de oom en tante van Nameeta. Als ik hun vertel dat ik eindelijk echte Engelse vrouwen heb gevonden, blijken ze Betty en Audrey gewoon te kennen...! 'Wat stom,' zegt

tante, 'ik heb helemaal niet aan hen gedacht toen je naar Engelse vrouwen vroeg, want zij zitten gewoon bij mij op de mahjongclub.'

Vroeger leidden de Britten een leven dat volledig losstond van de Indiërs. 'Wij vallen hen niet lastig, als zij ons niet lastigvallen' was het motto. Ze hadden eigen clubs, eigen gebieden waar ze woonden. De Britten die na 1960 zijn gebleven (na de 2de hausse thuiswaartskeerders), assimileerden met de hogere lagen van de bevolking. Toch bemerk ik, na al mijn gesprekken, nog steeds dat zij in een eigen wereld bleven leven, gescheiden van de Indiërs, ook al is het niets vergeleken met de scheiding waarin ze zijn opgegroeid. Vóór 1947 bestonden de Indiërs gewoon niet. Het was personeel, dat voor een groot deel verborgen leefde en als geruisloze schimmen zijn werk deed. Ze woonden achter op het terrein en behalve de butler, de kok, de nanny en de driver spraken de Engelsen niet met hen. Op straat was er helemaal geen contact. Niemand van de oude Engelsen die ik heb gesproken sprak Hindi, Tamil of een andere lokale taal. Ze zijn nog steeds volledig afhankelijk van hun personeel. Die ze stuk voor stuk maar voor een deel vertrouwen.

Om half vier heb ik afgesproken met een oude butler/kok die jaren voor de Britten heeft gewerkt, maar via via hoor ik om half zes dat hij ziek is. Ik werk mijn website bij en mijn verslag en ga pakken. Ik heb zin om te gaan.

17 april

Rakhi haalt me op en vergezelt me naar het vliegveld. Ik zie nu wat ik op de nachtelijke heenreis heb gemist. Steile ondoordringbare bergwanden bedekt met pijnbomen en struiken. Die eerste Engelsen die hier omhooggingen moeten stoere mannen zijn geweest. Ze gingen jagen en ontdekten boven in de bergen paradijselijke omstandigheden en een heerlijk klimaat.

Als we bijna beneden zijn slaat de hitte direct weer op me en beginnen mijn kleren weer aan mijn huid te kleven. Dat Rakhi ook nog een doktersbezoek heeft gepland, bemerk ik pas als we parkeren in een straat en ze zegt dat ze 5 minuutjes weg moet – wat natuurlijk een uur wordt. Ik koop bij een kraam een glas vers sinaasappelsap maar moet meer betalen dan ik op het bord kan ontcijferen. Een witte huid hebben kost altijd geld.

Met een uur vertraging kom ik aan in Bombay.

Met de taxi rij ik naar het huis van de consul-generaal van het Nederlands consulaat. Net buiten het vliegveld zie ik een klein bloot meisje staan. Naast haar op de stoep kookt haar moeder wat eten op een houtvuurtje. Het meisje buigt zich voorover en zet haar handjes op de grond. Haar blote biljetjes steken in de lucht. Rond haar anus zit poep. Welkom in Bombay.

Hans Ramaker, de consul-generaal, heeft me uitgenodigd om in zijn appartement te komen logeren. De residentie is op de 23ste verdieping van een modern gebouw bij Breach Candy, de wijk waar negen jaar geleden mijn kennismaking met Bombay begon. Zijn flat is gigantisch groot (300 vierkante meter). Ik drink voor het eerst weer sinds zes weken een glas wijn en praat de hele avond over India.

18 april

Het is even wennen na al de hotelkamers om weer in een huis te zijn. En nog wel een heel lux huis. Alle spullen voor een aangenaam leven zijn aanwezig.

Op aanwijzing van de huishoudster loop ik naar het station en neem de trein naar Khar Road. Ik word overweldigd door de beelden en het leven van Bombay. Ik, die deze stad zo

goed ken, probeer de eindeloze beelden van de chaos in me op te nemen. Maar na twee weken in de bergen van Coonoor is Bombay gewelddadig, groot, snel, vies, vol en overstelpend veel. Ik kan me voor het eerst heel goed voorstellen wat het moet zijn voor Indiërs van het platteland die hier aankomen op zoek naar werk en geluk. In Bombay ben je niets meer dan een heel klein stofje in de gore luidruchtige metropool.

Omdat ik een half uur te vroeg op Khar Road Station ben, ga ik op een bankje zitten op het perron. Direct komt een groep straatkinderen om me heen zitten. Omdat ik mijn laatste dagen in India meer over hun bestaan te weten wil komen, ga ik zitten 'lezen'. Het is een groep meisjes en de leidster (\pm 8 jaar) heeft een harde, schelle stem. Ze commandeert terwijl ze ondertussen probeert aan mij haar haarspelden te verkopen. Maar omdat ik blijf 'lezen' vergeten ze mij en ruziën ze over iets wat ik niet begrijp.

Na een tijdje ga ik bij de ingang staan en koop een Engelstalige Indiase krant. Naast me een paar heel kleine kinderen die bloot tussen de voeten van de reizigers kruipen. Onder aan de trap nog een groepje kinderen. Verderop zitten wat bedelende moeders. Even vallen ze mij lastig maar als ik rustig de krant blijf 'lezen' laten ze me met rust en kan ik hen in alle rust bestuderen.

Het eerste weeshuis dat Nameeta's assistent Subhash op zijn lijstje heeft staan is in de buitenwijk Anderi-Oost. Eerst de trein, dan lopen. Het is kwart over twaalf en heel erg heet, 40° C. Ik voel me naar en draaiërig van de dieselstank, de hitte en het stof. Ik moet wat drinken. Subhash loopt snel. Als ik voor de tweede keer zeg dat ik echt wat moet drinken, knikt hij weer. Ik weet dat hij me naar een goed restaurant wil brengen maar ik moet drinken anders val ik flauw. Bij een van de honderden kraampjes koop ik een fles water. Ik voel me direct beter. Ik moet erg aan de hitte wennen.

Het weeshuis blijkt geen weeshuis maar een opvanghuis voor alleenstaande moeders, gesticht door een Duitse non. Ik vraag waar straatkinderen worden opgevangen. Niet ver ervandaan blijkt een opvanghuis te zijn. Het is gesticht door een Italiaanse frater jezuïet en gelegen op een prachtig terrein, met bomen en speelveld. De organisatie is precies wat ik zoek. Zij weten alles van straatkinderen. Ze vertellen me tot in detail over de hiërarchie, over de trucs en de drama's. Over de kansen, ziekten en teleurstellingen. Hun organisatie geeft straatkinderen de mogelijkheid om weg te gaan van de straat en in een huis met 20 andere voormalig straatkinderen onder begeleiding van een 'vader' en een 'moeder' te wonen. Dit zijn idealistische stellen en geestelijken. In Bombay hebben ze 20 van dit soort opvangcentra, met daaromheen de huizen waar de kinderen wonen.

Zo'n huis is echter niet meer dan een grote kamer waar niets is. Langs de wand een kast met kluisjes. Een aangrenzende kamer voor het echtpaar, gescheiden door een gordijn, een badruimte, een toilet en een keuken. De kinderen eten zittend op de grond, zoals bijna iedereen in India. Slapen doen ze op een matje onder een lakentje.

Dan ga ik op weg naar de opvang van de orde van Moeder Teresa. Ik kom in wijken die ik me herinner van lang geleden. We lopen door straten waar oorverdovende moslimmuziek klinkt, straten vol aardappels en uien, vol goud geverfde karren voor een festijn dat straks los zal barsten. We lopen langs de grootste brandweerkazerne die ik ooit in mijn leven heb gezien. Langs katholieke kerken en winkels vol devotiemateriaal. Smakkende geiten die zich te goed doen aan het afval. Zwerfhonden en katten. En honderdduizenden toeterende auto's en lopende mensen.

De orde van Moeder Teresa heeft achter een hek grote borden opgehangen met 'verboden te fotograferen'. We zien een grote hal vol ijzeren bedden. Op de compound kruipen en strompelen allerlei blijde debielen en mensen met halve ledematen. 'Nee,

straatkinderen doen ze niet aan,' zegt een non in het bekende wit en blauw, 'alleen gehandicapten in alle vormen en maten, van baby tot de dood. Het zijn allemaal *weggegooide* kinderen.'

Tijdens het gesprek met zuster Felicita komen er constant mensen langs die giften brengen. Dozen vol kleren, eten en andere zaken.

Op de terugweg koop ik een stel dvd's van films die ik moet zien over straatkinderen en over Engelsen in India.

Terug in de residentie neem ik een duik in het zwembad op het dak op de 25ste verdieping. Hans en ik praten weer een hele avond over India. Hij vertelt me over een boek waarin een Indiër zichzelf en zijn landgenoten besprak: 'Wij zeggen liever niet de waarheid als ons een vraag wordt gesteld, maar antwoorden iets waarover we nog kunnen onderhandelen. Je zegt bijvoorbeeld: 'Ik ben om negen uur opgestaan'', maar als dat dan in ongunstige aarde blijkt te vallen, verander je het in 'Eigenlijk ben ik om zes uur opgestaan, toen ben ik gaan joggen en daarna heb ik nog even op bed gelegen, om om negen uur weer op te staan.' Want wij willen dat onze toehoorder altijd gunstig over ons denkt en dat het antwoord hen bevalt.'

19 april

Om elf uur sta ik op Mahim-junction station. Het is nog warmer dan gisteren maar ik begin er weer aan te wennen. Ik heb vanochtend meer gegeten en gedronken voor ik wegging. Toch wil ik als ik aankom direct weer een fles water en die is in een paar minuten op.

'Institute of Boys Intervention', lijkt er op de poort te staan, maar het is eigenlijk onleesbaar. Zoals altijd weet ik niet precies waar mijn gids me heen zal brengen. Het blijkt een reclasseringsinstituut voor jongens tussen 12 en 18 (van zakkenrollers tot moordenaars). De directeur zegt dat hij niet met me kan praten, want ik heb eerst toestemming nodig van de rechtbank. Ik zeg dat ik morgen naar Nederland vertrek en dat het mij niet lukt nog toestemming te krijgen, dat ik alleen maar een paar vragen heb over de organisatie. Hij herhaalt dat hij echt geen vragen kan beantwoorden, maar onderhandelen kan nou eenmaal over alles in India, dus ook over vragen stellen. Uiteindelijk spreken we een half uur en weet ik bijna alle ins en outs van het instituut. Als ik hem nogmaals vraag of ik de jongens mag zien, krijg ik een heel duidelijk 'nee' als antwoord.

Een stuk met de trein en weer een heel lange wandeling – 'Het is vlakbij!'. Ik loop langs oude vervallen huizen, mannen die liggen te slapen op de stoep, vrouwen die fruit en bloemen verkopen, een kind dat op de stoep slaapt op een jute zak, een fietser met blokken ijs die tegen het verkeer in fietst, een filmcrew die aan het draaien is, mannen met stokken die de nieuwsgierige buurtbewoners moeten tegenhouden maar mij (witte) zo doorlaten, nog meer slapende mannen onder bomen, in portieken, achter en voor muurtjes, naast de stoeprand, hutjes van plastic zakken, kokende vrouwen, plassende kinderen, een man die een hek als weefgetouw gebruikt, een andere man die zijn teen als 'spoel-vasthouder' gebruikt, een meisje dat haar moeder zit te vlooien terwijl die haar baby voedt, handkarren die zo zwaar beladen zijn dat twee mannen hem maar met heel veel moeite vooruit geduwd krijgen, muurtjes die rood zijn van de uitgespuwde *paan* (betelnoot) waar men hier graag op kauwt, een kleermaker die in zijn hokje van 1 bij 1,5 m. vol gestapeld met stof bijna ondersteboven in slaap is gevallen, een man die geschoren wordt op straat. Iets verderop worden bij een man zijn oren schoon gepeuterd, een gloednieuwe geblindeerde Bentley rijdt door de straat, onder de brug bivakkeren hele families op lapjes en stukken karton die dienst doen als afbakening van hun huis, een kind dat aan mijn jurk trekt met haar kleine handjes, aan haar neus een

snottebel, een vrouw zonder handen die me ‘aanklampt’, een man zonder armen met een bedelbusje aan een touw rond zijn nek, een moeder met een kind zonder benen op haar bedelende arm, een blinde man en vrouw die samen met één stok doen. Beelden, beelden, onbeschrijfelijk veel. Ik neem op wat ik kan, maar wat ik zie is maar een fractie van wat er om me heen gebeurt.

Het weeshuis waar we aankomen is weer een staatsinstelling en ook hier is een gesprek alleen mogelijk met toestemming van de directeur, die er maandagochtend om 11 uur weer is. De *administrator* is echter wel zo vriendelijk ons door te verwijzen naar een privé-weeshuis met jongens, daar mogen we vast binnen.

Het is maar 20 min lopen maar ik wil een taxi, want 20 minuten betekent minstens 40 minuten. Het is te heet, te stoffig, m’n kleren plakken aan mijn lijf.

‘Our Lady’s Home’, een katholiek jongensweeshuis aan een brede straat, het begin van de snelweg naar Puna. De jongens blijken op vakantie naar eventuele verre familieleden of kerkgemeenschappen in de heuvels rond Bombay waar het koeler is. Gelukkig is pater Joseph heel aardig, bijna té aardig. Hij leidt ons rond door het hele gebouw. Grote slaapzalen waar 80 jongens op ijzeren bedden kunnen slapen, de kapel waar de katholieke jongens vooraan moeten zitten en de niet-katholieken (moslim, hindoe en parsi) achteraan, de wasruimten – vijf wc’s, drie pisbakken en drie douches per 80 jongens – de eetzaal, net vernieuwd met Maria in roze mozaïek aan de muur, de studiezaal met 80 oude schoolbankjes die schots en scheef in een soort rijen staan en drie computers voor de oudste leerlingen, de linnenkamer, waar drie dames achter naaimachines kleren zitten te verstellen, op de planken boven elk naambordje een stapeltje linnengoed: het kakikleurig schooluniform, een laken en een sloop (elke 14 dagen moeten ze hun bed verschonen), een handdoek en een zakdoek, de keuken met grote zwartgeblakerde pannen en branders op de grond. Terug in het kantoortje van de pater bekijken we een promotievideo van het weeshuis. Kleine jongens in lange rijen. Pater Joseph lacht te hard en praat te zoet. Ik verdenk Pater Joseph van heel warme gevoelens voor zijn jongens.

Terug met de trein naar de residentie. De trein is vol met zwerfkinderen die zaken doen. Ze verkopen plastic hoesjes, pennen, stripbladen, haarspelden, armbandjes, kammen, notitieboekjes, elastiekjes en vele andere kleine waren die ze in een plastic tas of kartonnen doos met zich mee slepen. Het zijn bijzonder straatwijze kinderen, snel, niet bang, gespist op elke beweging die passagiers maken. Jongens en meisjes tussen de leeftijd van 5 en 16. Ze kennen elkaar allemaal en schieten in en uit de treinen.

20 april

Ik duik het zwembad in en zou wel de hele dag willen zwemmen. Mijn hoofd is leeg en vol. Ik pak mijn koffer, neem een taxi naar het huis van Nameeta. Lunch met haar man Ajay en bekijk hun nieuwe huis. Ik maak mijn laatste India-weblog en val even in slaap op de bank. Voor ik naar het vliegveld ga schrijf ik op één bladzijde van mijn notitieboek, heel in het kort het hele verhaal dat ik ga schrijven. In mijn hoofd heb ik mijn roman bijna rond.